

UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘCI
FACULTATEA DE TEOLOGIE

AURELIU AUGUSTIN
EPISCOP DE HIPPONE
(354 – 430)

TEZA PENTRU LICENȚA

DE

STEFAN EFTIMESCU

BUCUREȘCI

TIPOGRAFIA «GUTENBERG», JOSEPH GÖBL

23. — STRADA DÓMNEI. — 25

1895

*Amicul meu N. M. Popescu
in semn de iubire
M. Popescu*

UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘCI
FACULTATEA DE TEOLOGIE

270408

Int. 2655.

AURELIU AUGUSTIN

EPISCOP DE HIPPONE

(354 - 430)

TEZA PENTRU LICENȚA

Susținută la *24 Martie* 1895

DE

STEFAN EFTIMESCU

4179.

Dăruit Muzeului pedagogic
de St. Avram M. Popescu

BUCUREȘCI

TIPOGRAFIA «GUTENBERG», JOSEPH GÖBL

23. — STRADA DÓMNEI. — 25

1895

92 Aureliu Augustin (043.3)

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITĂȚII

BUCUREȘTI
COTA 2655

1961

1

RC 241103

CONTROL 195

B.C.U. Bucuresti

C4179

JURIUL EXAMINATOR

Președinte, DR. CONSTANTIN CHIRICESCU

Membrii { DR. NICOLAE NITZULESCU
CONSTANTIN ERBICEANU
DR. DRAGOMIR DEMETRESCU
DR. BADEA CIREȘEANU

PREFAȚA

In tratarea subiectului meu de față intitulat : „Aureliu Augustin, Episcop de Hippone“ (354—430) expunând în liniamente generale viața și parte din marea activitate a acestui scriitor bisericesc, am voit a arăta, de și numai până la un punct óre-care și pe cât mi-a fost posibil într'o lucrare de asemenea natură, însemnătatea celui mai mare și mai influente dintre toți părinții Bisericeii din Occident, care în tot cursul vieții sale creștine a desfășurat o luptă plină de energie în contra eresiilor din timpul său, precum și împotriva celor-l'alți inimi ai creștinismului, atât prin viu grai cât și în scris. Dovadă despre acesta sunt numeroasele sale scrieri mai în toate ramurile teologiei, în unele făcând epocă iar în altele complectând și terminând ce mai era de făcut ; cu deosebire desvoltând doctrina despre Trinitate, despre păcat și grație. Subtilitate, spirit pă-

trunzător, claritate în cugetare, dexteritate în dialectică, experiență de viața creștină, credință devotată, putere de spirit și energie în voință se aflau toate întrunite cu prisos în persoana sa. Ast-fel se poate caracteriza această figură mărețǎ a Bisericeii creștine universale, a cǎrui conduită, în tot timpul cât s'a aflat în serviciul Bisericeii, a lăsat urme neșterse de pietate și dragostea către aprópele, de credință tare și neclintită către adevărurile creștine coprinse în Sf. Scriptură și Tradițiunea bisericéscă.

Folosindu-mă de isvórele ce le-am putut avea la îndemână pentru dezvoltarea acestui subiect, 'mi-am stabilit următorul plan :

In capitelele I, II, III, am tratat istoria vieței lui Augustin până la intrarea sa în serviciul Bisericeii ;

în cap. IV și V Augustin ca preot și episcop;

în cap. VI, VII, VIII și IX activitatea lui Augustin în serviciul Bisericeii ca polemic și apologet ; și

în cap. X sistemul teologie al lui Augustin.

AURELIU AUGUSTIN

CAP. I

Nașterea și educațiunea sa

În *confesiunile sale* (confessiones), scrise către anul 400, Augustin ne povestește singur istoria propriei vieți până la mórtea mamei sale (387), sub forma unei întrevorbiri cu Dumnezeu în fața cărui el descopere fără cruțare cele mai secrete gânduri, cari au agitat inima sa până la vârsta de 33 ani; găsind o plăcere nemulțumitoare de a opune rătăcirile sale intelectuale și morale acțiunii statornice a grației divine în viața sa; d'a se umili pe sine însuși într'un mod absolut, pentru a lăsa tótă gloria lui Dumnezeu.

Tagaste, în Africa, oraș din provincia Numidia în apropiere de Madaura și Hippone, este locul unde se născu Augustin, în a 13-a zi din luna Noemerie 354 ¹⁾. Acest oraș devenit focarul schismei donatiștilor, se întorsese de curând la unitatea Bisericeii, fiind amenințat de legile Impera-

1) Possid. in vita August. Cap. XXXI.

torilor. Orosiu și Mamert Claudianul, dădu lui Augustin numele de Aureliu, sub care el fu cunoscut mai obișnuit, de când reputațiunea sa se stabilise în lume. Părintele său, care se numea Patriciu, unul din decurioni municipiului din Tagaste, bărbat violent și sensual, nu se converti la creștinism de cât către sfârșitul vieții (371), prin pietatea și blândețea soției sale Monica, creștină de naștere.

Augustin încă din cea mai fragedă copilărie, învățase prin grijea și silințele mamei sale Monica, a face semnul crucei, gustând ast-fel această sare divină și misterioasă, care este icóna adevăratei înțelepciuni; aceea ce l'a făcut a dice într'o scriere a sa ¹⁾, că înainte de a fi manicheu era creștin. De alt-fel Augustin a întâlnit în casa părintescă lupta între cele două religii, care trebuia a deveni drama propriei sale vieți. Imagină fidelă a părinților săi, el unia cu un temperament vioiu o inimă prea simțitoare și un profund instinct de pietate.

Augustin foarte de timpuriu fu trimis la școală. Tatăl său dorea pentru dânsul o carieră strălucită, mai cu seamă aceea de retor, ²⁾ spre care se observase că avea o mare aplicațiune. Inșă, studiul gramaticii, aritmeticii și de grecește, cu un cuvânt totă partea formală a învățământului, nu plăcea spiritului său care era îndreptat către cutegarea concretă. Din contră studiul autorilor clasici îi procură vii bucurii; ast-fel Virgiliu deveni lectura sa favorită; nenorocirile Didonei îi stórseră lacrimi. Cu tóte acestea dificultatea ce întempină

1) De utilit. creendi Cap. I.

2) I Confess. Cap. IX; II Confess. Cap. III.

de a înțelege grecește «*văr sa fiere peste dulcătă legendelor fabuloase ale lui Homer*», Prin studiul poezilor păgâni, care nu este de cât un «*sacrificiū oferit ingerilor căzuți*», câștigă cunoștințe întinse de filologie, despre care trebuia într'o ți a spune că aceste cunoștințe se asociază cât se pôte de bine cu perversitatea inimei. «*Privește Dómne. ȕice Augustin, cum copii ómenilor observ cu grije regulele limbei și cum ei nesocotesc regulele nestrămutate ale mântuirii eterne! A păcătui contra legilor gramaticii lor este un mai mare scandal de cât a păcătui contra legii-tale urând asemnarea lor*» ³⁾.

Augustin fiind instruit din copilărie de mama sa despre adevărurile Evangheliei, fu primit îndată în numărul catecumenilor. Impresiunile religioase ce el primise la acea epocă, rămaseră adinc gravate în sufletul său.

Ele constituiră în Augustin «*o a doua și cea mai bună natură*», a cărui influență fu mult timp combătută și respinsă de aceea a lumii; dar care nu încetă de a subsista într'ensul într'un mod latent, ridicând vocea la tot momentul, pentru a-l scutura de láncezeala sa, și nelăsându-l a fi câștigat întreg la vre-una din doctrinele filosofice ale păgânismului, din cauza lipsei numelui «*Isus Christos*», și a se perde ast-fel în păcat fără întórcere.

Pentru a continua studiile sale literare, Augustin fu trimis la șcóla cea mai importantă din Madaura, un mic oraș în apropiere de Tagaste, unde creștinismul nu pătrunsese încă. Cultul păgân cu ceremoniile sale obscene, se vede că, a exercitat o influență funestă asupra sufletului său; căci în-

3) I Confess. Cap. XIII și XIX.

torcându-se la Tagaste, în etate aprópe de 16 ani, Augustin începu a se deda la tot felul de destrábălări, cu tótă ardórea naturei sale africane și împotriva rugámintelor celor mai ferbinți ale mamei sale Monica.

Dupé mórtea tatálui sěu, care avu loc către finele anului 371, Augustin se hotărâ a merge la Cartagena spre a 'și complecta studiile sale ; fiind încuragiat la acésta de generositatea unui bogat cetățean din Tagaste, anume Romanian, o rudă a sa de departe, care 'i procură, în tot timpul șederii sale acolo, mijlócele necesare de întreținere ¹⁾ El studie aci cu mult succes scrierile lui Aristotel, care 'l făcură mai târziu un dialectic ager și pretutindenea triumfător ; matematicile, geometria, logica, musică, astrologia și mai cu deosebire retorica, în care nu întârziă a se distinge, fiind împins de dorința de a câștiga glorie și a ajunge la demnitați înalte.

La anul 372, când Augustin nu avea de cât 18 ani, luă o concubină, cu care trăi împreună 13 ani și de la care avu în anul următor un fiu, căruia într'un avânt (sbor) instinctiv de pietate 'i dete numele de Adeodatus (dat de D-zeu).

Teatrul exercită asemenea asupra lui o puternică atracțiune.

El căută aci «imagini ale propriei sale miserii și o hrană pentru focul care consuma pieptul sěu» ; spectacolul nefericirii altuia 'l mișca într'un mod superficial, din care causă se simțea prea lesne dispensat de o compătimire adevărată și activă pentru aprópele sěu, prin urmare de caracterul fictiv al nenorocirilor ce vedea reprezentate. În

1) Lib. II Confess. Cap. VII și lib. II contr. Acad. Cap. II.

acest timp Augustin se asocia pe lângă un bun număr de studenți sgomotoși (desordonați), care nu se rușinau a se numi ei pe sine înșuși «eversores» (dărâmtori, stricători), împărtaşind existența lor nu fără a simți în unele momente o repulsiune secretă contra exceselor lor, al cărora complice era și el.

În mijlocul acestei existențe agitate, Augustin prin citirea unei cărți a lui Cicerone, intitulată Hortensius (astă-đi perdută) fu atras «căt-re iubirea de înțelepciune» ¹⁾, care 'l atinse în așa mod în cât schimbă tóte afecțiunile sale. Era un ce însă, care récea ardórea ce simțea pentru citirea acestei cărți, era că nu vedea nici de cum într'ênsa pomenindu-se numele lui Isus Christos, profund gravat în inima sa, ceea ce 'l neliniștea ²⁾. Impins de amintirea emoțiunilor din copilărie, căuta mai întâi înțelepciunea în scriptură. «*Ea, (scriptura) 'mă a părut nedemnă de a fi comparată, în ce privește majestatea stilului, cu operele lui Cicerone. Retorica mea pretențiosă a fost lovită de simplitatea sa, și mintea mea nu a putut să priceapă învêțătura sa. Refusam de a mă umili înaintea ei, căci mă consideram ca mare în aroganța mea*» ³⁾. Înainte de a ajunge la biblie, Augustin, a trebuit să încerce, pentru aflarea adevărului, singurile forțe ale inteligenței sale subiective; după care constatând neputința silințelor sale recunosc necesitatea unei revelațiuni obiective.

1) Lib. III Confess. Cap. IV.

2) Lib. III Confess. Cap. IV.

3) Lib. IV Confess. Cap. XVI.

CAP II

**Căderea lui Augustin în eresia Manicheismului
(374—383)**

Respins de forma și conținutul scripturei, și socotind peste tot «ca legende ale femeilor» religiunea pe care mama sa îl învățase, Augustin și întorșe privirea către manicheism (374), în care eresie rămase timp de nouă ani; și ai cărora reprezentanți fiind foarte numeroși în această parte a Africei, îl sedusesse prin promisiuni că va ajunge la posesiunea adevărului numai prin singura cale a rațiunii filosofice.

El era, de alt-fel, atras pe de o parte prin rolul important, pe care Isus Christos jucase în teologia manicheilor, aceea ce îl făcu de a considera acesta ca formă superioară și autentică a creștinismului; iar pe de alta prin soluțiunea ce ea da problemei răului, soluțiune ce permitea de a nega responsabilitatea omenească, fără a face din Dumnezeu autorul răului, fiind-că ea atribuia acest din urmă unui principiu real și etern, distinct de Dumnezeu și de suflet.¹⁾

Augustin figura printre membrii sectei manicheice ca simplu auditor; și dacă n'a căutat a fi primit în categoria mai ridicată a celor aleși, este că doctrina manicheilor n'a putut a-l mulțumi în mod absolut nici odată cu totă atragerea ce simțea pentru ea, și cu toate eforturile făcute pentru a o răspândi printre amicii săi.

Un alt motiv ce grăbi pe Augustin de a desprețui religiunea, ce l-a fost inspirată din copilărie, și a urma pe manichei, a fost și convingerea ce aceștia

1) Lib. III Confess. cap. VII.

reuşise a'î forma că în Biserica creştină universală, credincioşii sunt înfricoşaţi prin superstiţiuni şi că li se poruncesc a crede fără a fi instruiţi pe cale raţională; pe când ei din contră nu forţează pe nimeni de a crede de cât după ce l'a făcut a cunoşte adevărul şi a ajuns a'î ridica ori-ce indoială ¹⁾).

Cu toate acestea Augustin de şii urmă, însă cu multă precauţiune şi rezervă, mulţumindu-se cum s'a zis, de a fi numai în numărul ascultătorilor lor, fără a participa la infamele lor mistere-²⁾ Intre acestea mama sa era pătrunsă de o vie durere, vedând pe fiul său căzut într'o erezie atât de detestabilă.³⁾ Ea ruga cu insistenţă pe toate persoanele, ce le credea capabile de a convorbi şi discuta cu el pentru a combate erorile sale şi a'î învăţa despre adevăr. Un episcop, căruia 'l' făcuse aceeaşi rugăciune, refusă de a o asculta în cererea sa, spunându-i că însuşi cetirea cărţilor manicheilor 'l va scóte diu erórea în care se află. Apoi adaugă dicându-i: «Mergi, continuă de te rógă pentru el, căci este cu neputinţă ca un fiú plâns cu atâtea lacrimi să piară vr'odată».⁴⁾

Dumnezeú promise încă Monici mântuirea fiului său în diferite alte moduri, şi în special printr'un vis în care o persoană vedând-o întristată de pierderea fiului său, 'i zise: «fii liniştită, nu vezi că acest fiú, pe care tu 'l jeleşti este unde tu eşti?» Acest vis o consolă ast-fel, în cât ea permise lui Augustin, care se întorsese în Tagaste pe la începutul anului 375, să locuiască împreună cu-

1) De utilit. cred. cap. I.

2) De utilit. cred. cap. I)

3) Epist. manich. cap. VIII,

4) Lib. III Confess. cap. IX

dênsa și să mănânce la masa sa; ceea ce nu suferise de cât-va timp, având gróză de eresia manicheilor. Intors aci la Tagaste, Augustin avu durerea de a perde pe unul din amicii sêi din copilarie, pe care reușise a'l converti la manicheism; dar care revenind asupra erorii sale, muri în credința creștină. Durerea ce 'i causă mórtea amicului sêu 'l sili să părăsească de îndată Tagaste, patria sa, și a pleca la Cartagena (376), unde continuă învățătura ¹⁾. El aduse cu sine, ca un îmbolditor, amintirea despre sfârșitul sufletului sêu și despre rugăciunile mamei sale, de care nu se temea câte odată d'a o supêra ținând în fața sa discursuri, pe care ea trebuia a le considera ca blasfematorii.

Impins de dorința d'a ilustra numele sêu, luă parte într'o ți, în calitatea sa de retor, la un concurs de poesie, și avu norocirea de a fi încoronat în plin teatru, în aplausele mulțimei, de către Proconsulul Vindicianus, care nu întârzie a-l onora cu amiciția sa. Cam către aceeași epocă (376), el compuse primul sêu uvragiū intitulat: *De pulchro et apto*, care pare a fi conținut o expunere a doctrinei manicheice, a celor două substanțe, considerate mai cu seamă din punctul de vedere al impresiunilor estetice *de armonie* și *de desacord* și al sentimentelor morale de *atracțiune* și *de repulsiune*, *de afecțiune* și *de ură*, ce sufletul primește. În timpul șederei sale la Cartagenea, Augustin, se ocupă și de Astrologie, de numeroase prediceri făcute prin mijlocul stelelor ²⁾ care se și realisau; între altele aceea a triumfului sêu

1) Possid. în vit. August. cap. I.

2) Lib. IV Confess. Cap. III.

în concursul instituit de Vindicianus făcuse asupra lui o vie impresiune și 'i inspirase o credință întrégă în această știință, care 'l familiariză atât de bine cu mișcările stelelor, în cât îndată nu mai vëdu alt-ceva, de cât pure fantezii în miturile cosmologice, de care Manicheii erau așa de mândri.

Augustin șëdu la Cartagenea până în al 29-lea an al etăței sale, adică până către finitul anului 383, așteptând cu nerăbdare venirea așa numitului episcop Manicheu Faust din Milevis, socotit de către membrii sectei ca cel mai învățat dintre ei ¹⁾, și căruia el urma să fie prezentat, pentru a 'l lămuri asupra îndoelilor ce se născuse într'insul despre doctrina manicheică.

Pentru aceea îndată ce sosi Faust, membrii sectei 'i prezentară pe Augustin, care 'i și propuse o conferință, spre a'î arăta îndoelile sale în tótă libertatea. Dar Faust știind mai d'inainte că nu va putea răspunde la cestiunile puse de Augustin, nu acceptă această propunere. Acesta fu o lovitură decisivă adusă credinței sale manicheice. Din acest moment obiecțiunile se prezentară cu grămada spiritului sëu. El nu trecea cu vederea că cei mai mulți dintre cei aleși nu meritaū nici de cum reputațiunea lor de sfințenie. Fôrte adesea el nu știuse ce să răspundă amicului sëu Nebridus ²⁾, când acest adversar al dualismului manicheic, 'i demonstra că, această este a nega incoruptibilitatea, adică absolutitatea lui D-zeū, ca să admiti amestecul unei părți din substanța sa luminosă cu întunerecul, în urma unei lupte în care D-zeū ar fi fost învins de principiul rău.

1) Lib. contr. Faust Cap. V și VII.

2) Lib. IV Confess. Cap. III.

În fine sentimentul de responsabilitate morală începe a se deștepta într'ênsul, sentiment. pe care predica lui Ambrosiù mai în urmă trebuia a'l întări (a'î da viață).

Fără a rupe pe față su secta Manicheică, Augustin încetă de a mai împărtăși doctrinele ei. Experiențele sale fuseseră vii, mai mult, decepțiunea sa fu mare, cea ce 'l face a mărturisi în confess. sale: «Eû 'mî am făcut ideia că a găsi adevêrul era imposibil. Valurile gândurilor cari se încrucișeau în sufletul meu mă împinse de partea nouilor academicieni» — adică către scepticism — «Căutam a împiedica spiritul meu de a primi ori-ce doctrină; pretutindenea mă temeam de a întêlni o prăpastie; îndoiala mă omora din ce în ce mai mult».

CAP. III

Călătoria lui Augustin la Roma (383), și la Milan (de la 384), unde primește sf. botez de la Ambrosiu (387).

Către sfârșitul anului 383, Augustin părăsi Carthagenă pentru a se duce la Roma, sperând că acolo în capitala Imperiului va găsi o pozițiune mai lucrativă și mai strălucită, precum și studenți mai inteligenți și mai așezați (mai de ordine). La Roma domicilia la un auditor al mamicheilor¹⁾ unde el reuși a aduna câți-va școlari pentru a le preda cursuri de retorică. Dar nu avu succesul ce aștepta, de ôre-ce studenții părăsiră școla sa, pentru aceea a unui alt retor, fără a'î plăi lecțiunile sale. Recomandat lui Symmaca, Prefectul orașului, de către Manichei, în

1) Lib. Confess. Cap. VIII și X.

societatea cărora continuă a trăi «până ce i s'a prezentat o doctrină mai bună», fu trimis la Milan ca profesor de elocință. (384). Aci Augustin urmări regulat predicile lui Ambrosiū, episcop al acestui oraș, cu scop la început numai d'a studia forma oratorică. Cu tóte acestea, puțin câte puțin atențiunea sa fu atrasă de fondul discursurilor lui Ambrosiū; ideile creștine începură a pătrunde fără să simtă în sufletul său¹⁾. El fu mai cu seamă lovit de facilitatea cu care Ambrosiu depărfa, prin metoda alegorică, tot aceea ce 'l supăraseră altă dată în Vechiul Testament; și află, nu fără o bucurie secretă, că biserica nu învățase nici odată că D-zeu a avut un corp ca noi; că în general doctrina creștină, căreia 'i datora primele sale emoțiuni religioase, nu era asemenea rudimentară, după cum i-o reprezentase manicheii.

Progresul cel repede al creștinismului și răspândirea peste tot a scripturei se impunea spiritului său ca un semn al Providenței, că acolo numai — în creștinism, — este mântuirea; și tot cerând încă în neîncrederea sa contra orî-cărei doctrine religioase, o demonstrațiune matematică a adevărurilor Evangheliei, el nu putea a se opri de a nu recunoște, că credința nu 'i-a lipsit nici odată din viața sa spirituală și că 'i trebuia numai un număr sigur de adevăruri, ast-fel ca existența lui D-zeu, ce o admisesese tot-d'a-una fără probe. Cugetarea sa însă se isbia tot-d'a-una în dogma despre întruparea *cuvântului*, adică unirea divinului cu umanul.

Obiecțiunile lui Nebridius 'l convinsese în destul ca să respingă dualismul manicheilor, nu însă și

1) Possid. in vita Aug. Cap. I.

4179

materialismul lor. El simțise trebuința de a admite unitatea principiului despre lume, dar nu ajunsese încă d'ași reprezenta acest principiu de cât sub forma unei substanțe materiale, umplând tot spațiul, sau sub forma unui ocean, în care universul ar pluti ca un imens burete (spongia). De atunci o nouă cestiune 'l turmenta și anume: fiind-că răul nu este un un principiu etern, și că nu există de cât un principiu absolut bun, de care universul este pătruns, întocmai cum un burete este îmbibat de apă, de unde vine răul? Totuși Augustin se afla în acest timp (385) ca catecumen al bisericei creștine universale, când mama sa Monica, după ce trecuse prin diferite pericole, veni la Milan spre a'l găsi.

Schimbarea ce constată în el o puse în mirare foarte îmbucurătoare, aușind mai cu seamă însuși mărturisirea sa, că nu mai era manicheu, deși nu era încă creștin.

Alypius și Nebridius, doi amici intimi ai lui Augustin 'l urmărise la Milan, cu scop de a căuta împreună adevărul. Aci ei trăiau într'un cerc restrîns, la care mai adăogându-se noi membrii, duceau o viață în comun. Dar cum unii dintre dênșii aveau deja femei (soții) iar alții cugetau că trebuie să se căsătorească, socotiră că viața comună nu le mai pôte conveni. Augustin era dintre aceia cari se gândeau la căsătorie, ceea ce'l decise ca într'o ți să pue capăt relațiunilor ilegite, ce întreținea de atâta timp. Așa că el o-prind pe lângă dênșul pe fiul său Adeodatus, făcu pe concubina sa să se întorcă în Africa, unde 'și petrecu restul vieței într'o retragere profundă, în-lăturând ast-fel obstacolul ce se opunea proectului său de căsătorie.

Fiind-că însă persóna cu care urma a contracta căsătoria era atât de jună, în cât trebuia să mai aștepte încă doui ani, Augustin nu avu puterea de a stărui în buna sa hotărîre și luă o nouă concubină. Sentimentul miseriei sale morale 'l împovăra. «Tu singur, O! Dumneșeul meu, tu știi cât am suferit atunci», zice el. Tóte acestea se petrecea în anul 385.

Citirea unor scrieri din școla neo-platonică, imprimă la acéstă epocă o direcțiune nouă în cugetarea sa. Platonismul 'l curăți pentru tot-d'a-una de vechiul aluat materialist și 'l familiarisă cu o concepțiune curat spirituală a divinității. În același timp 'l permise de a înțelege prezența rēului în lume, învățându-l că rēul nu este de cât o privațiune saũ o diminuare a binelui; adică, reducēnd realitatea sa obiectivă la o simplă diferență de grad în bine. Acea ce recomandă mai cu sémă acéstă doctrină în ochii lui Augustin era asemēnarea exterióră, ce ea presenta cu creștinismul. Augustin creșu că va găsi aci noțiunea creștină despre *cuvēntul*; dar nu întēlni nici numele, nici noțiunea despre *cuvēntul întrupat*, Isus Christos; ast-fel că nici platonismul nu reușise mai mult a-i procura o întregă satisfacțiune, imputēndu-i mai cu sémă că, 'l lasă desarmat în lupta contra relelor sale instincte, și 'l face mut asupra capitoalelor despre penitență și despre res-cumpărare.

În acéstă dispozițiune a spiritului se afla când în anul următor 386 începu să citescă cu o ardóre extra-ordinară sf. Scriptură, mai cu deosebire epistolele Apostolului Pavel. Acéstă citire răspândi în sufletul său o lumină care 'l făcu să vadă virtutea în frumusețea ei.

El găsi aci nu numai aceea ce scrierile neo-platonice îi păruse a conține despre adevăr, dar și aceea ce lipsea cu desăvârșire acestora, adecă dovada vie a iubirei lui D-zeu, care ajută pe ómenii în snferințele lor, lacrămile căinței, și îmbucurătórea siguranța a ertărei păcatelor. Totuși, era în incertitudine de felul vieței ce ar îmbrățișa. Emoțiunea ce Augustin simți, fu mărită însă de narațiunea, fórte instructivă pentru el, ce-î făcu, despre convertirea retorului Victorinus ¹⁾, un preot bătrín Simplicianus, bărbat virtuos și părinte spiritual a lui Ambrosiu, la care Augustin se dusesse spre a-í povesti tot șirul greșelelor sale. Augustin simțindu-se fórte atins de istorisirea lui Simplicianus, se născu în inima sa o mare dorința de a se da întreg lui D-zeu, nu numai primind botezul, dar renunțând, ca și Victorinus, la profesiunea sa de retor. De și voința sa era încă prea slabă pentru a face în mod hotărât sacrificiul vechii sale existențe, cu tóte acestea avea presimțirea că D-zeu va implini în el opera atât de mult preparată. De aceea redevinit catecumen (Septembre 386) aștepta cu nerăbdare momentul primirei sf. Botez, pentru care spre a-l grăbi, visita neîncetat bisericile. Iată cum ne povestește el însuși în confesiunile sale ²⁾ despre convertirea sa: «Intr'o ți, pe când mă aflam într'o adincă întristare a inimei și 'mí plânceam sórta fórte amar, de odată auđii, dintr'o casă vecină, o voce ca de copil, care țecea și repeta cântând: «tolle et lege» (ia și citește). La moment 'mí întorseí privirea și începuí a cugeta în mine însu-mí dacá

1) Lib. VIII Confess. Capit. II și V.

2) Lib. VIII Confess. Cap. VII și VIII.

nu cum-va copiii n'aũ obiceiũ de a cãnta în vre-un joc de al lor ceva asemenea: dar nu'mi amintii sã fi observat vre odatã acãsta. Oprii așã dar curgerea lacrãrilor mele, cređend cã D-đeu 'mĩ porunca de a deschide cartea epistolelor Apostolului Paul, și de a citi primul loc ce voiũ gãsi; cãci aflasem cã Sf. Antoniũ intrãnd în bisericã în timpul cãnd se citea Evangelia, ascultase și primise ca adresãndu-se lui însuși cuvintele:

«Mergĩ, vinde averile tale; dã-le sãracilor, vino și urmẽzã-mẽ» ¹⁾, și cã prin aceste cuvinte ce el auđi, fu de îndatã convertit. Mẽ întorsei numai de cãt la locul unde amicul meũ Alypius rãmãsesese; iaũ cartea ce lãsasem acolo, o deschid, și în primul loc ce întãlnii citesc aceste cuvinte: «Sã umblãm cu cuviințã ca în timp de ȕiuã; nu în óspețe și în beții; nu în furnicațiunii și în desfrãnãri; nu în cẽrtã și pismã. Ci vẽ îmbrãcați în Domnul nostru Isus Christos, și nu îngrijiți de corp spre a implini poftele lui.» ²⁾ N'am voit a ceti mãi mult; și nu era trebuințã, fiind-cã nici nu terminasem a citi aceste puține linii cãnd de o datã simții cã se rãspãndește în inima mea o luminã, care risipi tot întunerecul îndoelilor mele. Apoi insemnãnd acest loc din carte o închisei și, cu o fațã liniștitã, mẽ dusei sã povestesc lui Alypius, ceea ce mi s'a întẽmplat.»

Dupẽ acãsta Augustin se hotãrã sã renunțe la cãsãtoria ce proiectase și la tóte speranțele vẽcului.

Dupẽ cãte-va sãptãmãni, lãsãnd (abandonãnd) funcțiunea de profesor de elocințã, și urmat de mama sa, de fratele seũ Naviguis, de fiul seũ

1) Math. XIX, 21.

2) Rom. XIII, 13.

Adeodatus, de cei doi amici Alypius și Nebridius, a căror convertire avusese loc de o dată cu a sa, și de doi școlari ai săi, Trygestius și Licentius, din care cel din urmă era fiul lui Romanian, se retrase într'o casă la țară, ce unul din prietenii săi numit Verecundus, poseda la Cassiacum aprópe de Milan. ¹⁾ Deja de mai 'nainte amicii săi și el formaseră într'o i proiectul de a pune bunurile lor în comun, și a trăi departe de sgomotele lumii o viață contemplativă după modelul unor filosofi ai păgânismului.

Dar prezența elementului femeesc, ce Augustin și cei-l-alți introduseseră în asociațiune, făcuse a nu se realiza proiectul.

De astă-dată însă, acest vis se realiză sub forma creștină a vieții monastice. După rugăciunea dimineței, retrașii la Cassiacum (Cassi) se preumblău pe câmpie saă sub un portic, dându-se la întrețineri religioase, cari aă procurat lui Augustin materia primelor sale scrieri, compuse în timpul șederei sale aci, intitulate : libri tres *contra Academicos* ; „*de vita beata* ;“ „*de ordine*,” „*soliloquia*“ și tratatul *de „immortalitate animae*.” Ei lua apoi prânzul (masa) împreună și nu se culcaă până ce se nu se ruga lui Dumnezeu ²⁾.

Sosind timpul pentru a intra în numărul competenților și a se pregăti pentru primirea sacramentului botezului, el părăsi țara și reveni la Milan cu Alypius și fiul său Adeodatus, cari voiaă a se împărtăși de același dar Dumneșeesc. Acesta era la începutul postului celui mare al anului 387 ; și în sêrbătorile Paștelor acestui an, Augustin

1) Lib. IX Confess. cap. III.

2) Aug. Epist. 3 pag. 6.

primi sf. botez din mâinile lui Ambrosiu, împreună cu amicul său Alypius și fiul său Adeodatus, pe care trebuia a-l perde puțin timp după acesta. ¹⁾ Indată ce el a fost botezat, neliniștea ce-i producea amintirea vieții sale din trecut fu înlăturată, și nu putea în primele zile a se sătura de consolațiunea particulară ce el primea, considerând cât sunt de adânci hotărârile lui Dumnezeu în ceea ce privesce mântuirea omenilor ²⁾.

CAP. IV

Intârcerea lui Augustin ca creștin în Africa (388) Chemarea sa la Hippone (Hypo-Regius) unde este sfințit preot (391)

De la primirea sf. botez (387) Augustin începe a doua parte a vieții lui. Acastă parte se divide în două perioade destul de distincte, separate prin anul 391, în care timp Augustin începe a exercita funcțiunii în Biserică.

Convertirea sa preparată de platonism se făcuse sub influența sfinteii scripturi și mai cu seamă a ascetismului monachal. El nu renunțase numai la dragostea ilegitimă și la visurile ambițioase, dar și la proiectul său de căsătorie, la cariera sa de profesor și în general la societatea omenilor. Acastă perioadă contemplativă poate fi numită și perioadă *platonică-creștină*, (387—391) căci teologia, pe care o întâlnim în operele sale din această epocă, este un amestec al doctrinei creștine și al ideilor din filosofia lui Platone, cu care și îmbibase spiritul până la momentul convertirii sale.

După o perioadă de inacțiune și de speculațiune

1) Possid în vita Aug. cap. I.

2) Lib. IX Confess. cap. VI.

mistică, urmă o activitate practică întrețesută cu controverse dogmatice, perióda eclesiastică saú așa numită *Augustiniană*, care dură până la mórtea sa (391—430).

În timpul primei perióde nu se gândea de cât la propria sa mântuire; pe când în timpul celei de a doua lucréză pentru mântuirea celor-l'alți.

Ast-fel după o scurtă ședere la Milan, Augustin și amicil sêi se hotărîră de a se întórce la Tagaste, spre a lucra pentru învățătura creștină¹⁾ Sosiți la Ostia, ei se repausară aci de lungul drum ce făcuse de la Milan și se pregăteau de a se imbarca pentru Africa. Într'o ți el avu cu mama sa o convorbire asupra fericirilor vieței viitoare, cu care ocasiune Monica 'i dîse: «fiul meu întru cât mă privește. nu mai am nici o plăcere în acéstă viață.»

«Nu știu ce am să mai fac aici, nici pentru ce aş trăi aici. Singurul lucru care mă făcea a dori să mai rămân în acéstă viață, era de a te vedea creștin înainte de a muri. D-zeu 'mî-a dat mai mult: eú te vîd cu totul în serviciul sêu, desprețuind fericirea pămîntéscă.» Aci la Ostia Monica cădu greú bolnavă și după noué zile muri (387).

În ultimul moment al vieței sale. dîse fiului sêu: «Pune acest corp unde 'ți va plăcea, și nu te neliniști nici de cum. Te rog numai de a 'ți aduce aminte de mine la altarul Domnului».

Mórtea mamei sale modifică cât-va planul călătoriei lui Augustin. El rămase đece luni la Roma, în care timp a scris primul sêu tratat de polemică intitulat: *De moribus ecclesiae catholicae et de moribus manichaeorum* (388).

1) Possid. in vita Aug. cap. III.

Apoi trecu în Africa cu amicii săi. Sosit la Tagaste, dete o parte din bunurile sale bisericeî din acest oraş, şi, după exemplul Sf. Antoniu, vîndu pe cea-laltă şi distribui preţul săracilor nereservîndu-şi de cât bucuria vieţuirii într'o casă de ţară, în care reluă cu amicii săi felul vieţii de la Cassiacum (Cassi).

Retraşi de sgomotul lumii ei avéu tótă ave-rea în comun; rugăciunea, studiile ştiinţifice, contemplaţiunea religioasă şi oricare lucrări de câmp erau singurele lor ocupaţiuni. ¹⁾ Marea activitate literară ce Augustin începu a desfăşura la această epocă, asprimea vieţii sale şi profun-dimea pietăţii sale, făcură numele său celebru în tóte bisericile provinciei. Adesea credincioşii venéu a 'l consulta în retragere sa. Din lucrările ce el compuse în această retragerea, fie pentru a explica sf. Scriptură, fie pentru a apăra doctrina bisericeî, se póte vedea cu câtă grije studia nu numai cărţile sfinte, dar încă şi scrierile autori-lor bisericesti, cari înainte de el, tratase mate-riile din care dorea a se instrui. Intr'o zi Au-gustin fu chemat la Hippone (Hypo-Regius) oraş maritim în apropiere de Tagaste, de către un ofiţer imperial, care fiind informat de virtutea şi ştiinţa sa, dorea fórte de a 'l vedea şi de a în-vêţa să cunóscă creştinismul sub direcţiunea sa.

Augustin sperând de a 'l câştiga lui D-zeu, şi de a 'l obliga să vie a locui cu dînsul în re-tragerea sa, se duse la Hippone, unde avu mai multe convorbiri cu acel ofiţer, fără însă a 'l putea îndupleca ca să vieţuiască cu dînsul în retragere la Tagaste.

1) Possid. in vita Aug. Cap. III.

În acest timp se găsea ca Episcop al orașului Hippone Valerius, grec de naștere, un bărbat plin de pietate și de temerea de Dumnezeu. Acesta avea trebuință de un presbiter activ și instruit, pentru a susține lupta contra donatiștilor foarte numeroși în localitate. El exprimă această dorință comunității, tocmai în timpul când Augustin se afla în biserică. Credincioșii cari cunoșteau virtutea și doctrina lui Augustin, îndată 'l prezentară episcopului, rugându-l unanim și cu mult entuziasm de a'l sfinți presbiter, fiind un bărbat așa după cum cerea. Turburarea lui Augustin fu mare; i se făcu frică când se gândi la greaua răspundere ce urma să apese asupra lui; ceea ce făcu pe unii din credincioși, cari observaseră lacrimile sale, dar fără să pătrună cauza, a'i dice consolându-l: «este adevărat că tu meriți un mai mare loc, dar află că preoția apropie de episcopat».

Augustin rugă pe episcopul Valerius de a'i da voie să se retragă pentru cât-va timp în singurătate, spre a se pregăti de primirea preoției. Această întârziere acordată trecând, el veni la Hippone pe la începutul anului 391, când dorința poporului fu împlinită prin sfințirea sa de preot. Scrierile compuse de Augustin de la convertirea sa, și dintre acelea mai cu seamă tratatul, de «vera religione» (390) scris la Tagaste, dă măsura cugetărei sale în timpul acestei prime perioade (387—391).

Augustin și după sfințirea sa ca preot persistă încă în a trăi retras la Hippone într'o mănăstire, după cum făcuse în apropiere de Tagaste. Valeriu observându-i această dispozițiune, 'i dete o grădină a bisericei, unde el aduna diferite persoane, care aveau ca și el, dorința de a medita asupra adevărurilor creștine. Aceia care dintre dênșii aveau

averi, le vindeaŭ, iar preŭul 'l împărŭia la săraci. Intre aceŭtia se numėra Alypius, Evodius, Possidius ŝi mai mulŭi alŭii, cari apoi fură luaŭi din acėstă mănăstire, pentru a fi ridicaŭi la episcopat.

El făcu pentru femeı tinere acelaŝi lucru, ce făcusc pentru bărbaŭi, înfiŭând pentru ele o mănăstire la Hippone, la care sora sa fu superiőră până la mőrte, slujind lui D-ŭeu în o sfintă vėduvie. Obiceiŭ era atunci în bisericile din Africa de a nu lăsa să predice preoŭii. Cu tóte acestea Valeriu puse pe Augustin să predice adesea în prezenŭa sa, ne temėndu-se a trece peste acel obiceiŭ pe care Ieronim 'l numea un rėŭ obiceiŭ, fiind că se da prilej de gelosie Épiscopilor faŭă de presbiterii lor, saŭ că ei se înjosesc ascultându-ŭi ŝi instruindu-se de la dėnŝii. Unii Épiscopii aflând de acėsta începură a murmura împotriva lui Valeriu. Dar înŭeleptul ŝi venerabilul bătrîn Episcop, care ŝtia că era ceva obiŝnuit în bisericile din Orient, de a vedea preoŭi că predică în prezenŭa Épiscopilor, creŭu că trebuie să pună mai puŭin preŭ pe aceste murmure de cât pe serviciul ce 'l făcea bisericeı sale, căria 'l dădea învăŭaminte printr'un preot. Indată alŭi Épiscopii urmară exemplul lui Valeriu însărcinând pe preoŭi de a predica creŝtinilor cuvėntul lui D-zeŭ.

CAP. V

Augustin se sfinŭeŝte ca Episcop de Hippone (395).

Către sfirŝitul anului 395 episcopul Valerius simŭindu-se împovărat de bătrineŭe ŝi de slăbiciune, scrisc în mod confidenŭial lui Aureliŭ din

Cartagena ¹⁾, ca să facă punere la cale pentru sfințirea lui Augustin ca episcop al bisericii din Hippone, coadjutor al său. Răspunsul lui Aureliu fiind favorabil, Valeriu rugă pe Megalius, episcop din Calama și primat al Numidiei, ca să vie să viziteze biserica din Hippone. Prezența sa sau cel puțin consimțământul său era necesar pentru a sfinți un episcop. Când Megalius sosi, Valerius îi arată intențiunea sa; asemenea și celorl-alți episcopi cari se aflau prezenți, la tot clerul orașului și poporul. Toți în general primiră această propunere cu o bucurie de nedescris, și poporul ceru cu mari aclamațiuni ca ea să fie adusă la îndeplinire. Augustin singur și Megalius se opuseră. Megalius, silit de creștinii de acolo ca să probeze acușațiunea ce el formulase în contra lui Augustin, nu o putu face ²⁾. Atunci Megalius recunoscu foarte bine nevinovăția, pentru care îi ceru chiar ertare când îi împuse mâinile. Augustin refusa de a primi episcopatul, susținând că era contra obiceiului Bisericii de a pune un episcop acolo unde se află altul încă trăind. Dar fu asigurat că acesta era un lucru obișnuit; și îi se cită mai multe exemple atât în bisericile din Africa, cât și în acelea din Italia. Ne mai găsind așa dar nici o scuză și temându-se de a se împotrivi chemării sale, Augustin consimți cam fără voe de a primi demnitatea episcopală. După mórtea lui Valeriu, care se întâmplă nu mult timp în urmă, Augustin rămase singur cap al acestei însemnate Biserici (396).

Colegiu lui Augustin la Tagaste urmară pe a-

1) Possid. in vita Aug. cap. VIII.

2) Lib. III contr. Crescon. cap. LXXX.

micul și învățătorul lor la Hippone, unde se uniră cu alții; între aceștia se afla și Possidius, viitorul biograf a lui Augustin.

Ea a fost pentru Numidia o pepinieră de bărbați ai Bisericeii; de aci eși mai mulți episcopi, care nu lipsiră de a tonda prin diocesele lor stabilimente analoge. Dintre membrii acestei comunități, Augustin devenit episcop, recrută de preferință clerul său. El introduse același fel de viață printre preoții și diaconii săi, dîcînd că Dumnezeu și Biserica sa trebuie să le fie de ajuns; nu dór că el ar fi constrins pe cine-va de a renunța contra voinței sale, la tóte legăturile cu lumea, dar nu conferea funcțiunii în diocesa sa de cât acelora, cari se obligaú de a trăi, cu colegii lor și cu el, într'o completă comunitate de bunuri (monasterium clericorum). În acéstă societate spirituală, Augustin găsea repaus de oboséla ocupațiunilor bisericesti. Cea mai mare simplitate domnia în locuința sa, transformată într'un fel de monastire. În timpul mesei care era luată în comun, unul din eclisiastici citea saú mai bine dîs, ı înireșinea cu subiecte religioase. Sexul feminin era absolut proscris din casă. Caritatea sa era nemărginită. Pentru a ușura miserile săracilor, el nu esita de a deveni «un cerșetor pentru cerșetori»¹⁾; și în timpuri grele a pune să se vîndă chiar vasele bisericesti după exemplul lui Ambrosiu. De aci înainte se aplică cu totul la binele spiritual al celor credincioși. Predicarea cuvîntului lui D-zeú în care excela, deveni ocupațiunea sa predilectă. A face pe cei credincioși să viețuiască întru Christos, acesta era scopul misiunii sale pastorale. Specu-

1) Serm. 339, cap. III.

lațuneia filosofică fu redusă la ultimul plan; apărarea intereselor Bisericeii, menținerea și dezvoltarea doctrinei sale în fața eresiei atât veche cât și nouă deveni preocupățuneia sa constantă. Gândirea sa de acum înainte nu mai plutește nesigură între visurile platonice și învățătura creștină, ci se mișcă pe terenul pozitiv al dogmaticii bisericești; și în ea, tradițuneia teologică a occidentului și a Africeii în particular, găsește suprema sa expresiune îmbrăcând o nouă formă potrivită, ca să fie punctul de plecare ale unei mișcării dogmatice.

Augustin lucra cu un zel infatigabil la restabilirea unităței exteriore a Bisericeii. Pentru combaterea eresii nu negliăă nici unul din mijloacele ce îi inspirase caritatea sa, sau pe care pericollul Bisericeii păru a îl justifica în ochii săi. El încearcă de a reduce pe disidenți prin predicile sale, prin discuțiuni private, prin convorbiri publice, prin combaterea în scris a doctrinei lor; și când tôte aceste mijlôce fură nefolositoare, el nu stătu la îndoială de a încuviința măsurile violente, ce sinódele africane cerură de la Imperator, ca să se ia contra lor; și mai târziu de a le cere el însuși în aceste sinóde, unde vocea sa era preponderantă, justificându-le tot-deodată teoretic în scrierile sale.

Prin exercitarea funcțiunilor sale în Biserică, Augustin înduplecă pe locuitorii din orașul Madaura, cari erau păgâni, să se convertescă la creștinism, împreună cu Longinian, care după tótă probabilitatea era pontificele păgânismului în acea parte; făcându-l să înțelegă că trebuie a adora un singur Dumnezeu, care este stăpânul și creatorul tuturor lucrurilor. Augustin lucră asemenea

cu succes contra tertulianiștilor ¹⁾, cari se găseu la Cartagena, și contra altor eretici și inimiți ai Bisericeii, stabiliți în oare-care ținuturi din diocesa de Hipone. Dar mai însemnată și demnă de admirat fu lupta sa pe terenul literar bisericesc, întreprinsă cu cel mai mare succes împotriva manicheilor, arienilor, donatiștilor, pelagianilor și semi-pelagianilor; despre care voi face în capitolele următoare un scurt istoric, judecând după cele mai principale opere ale sale, compuse cu această ocaziune, și din care a rezultat doctrina așa de mult disputată, *despre grație* și *despre predestinațiune*. După aceea voi căuta, conform cu planul ce mi am propus și pe cât este posibil într'o asemenea lucrare, a expune sistemul său teologic, mai cu seamă în ce privește antropologia și sotiorologia, care în special au mai primit numele de Augustinism.

CAP. VI

Activitatea lui Augustin în serviciul Bisericeii ca polemic și apologet

Lupta împotriva Manicheismului

Înainte de a începe să descriu lupta dusă de Augustin în potriua manicheismului, socotesc necesar a arăta în câte-va cuvinte care e doctrina acestei eresii.

Manicheismul se ivește cam pe la finele secolului III-lea (275). Mani (Manes) ²⁾ începătorul Manicheismului, era descendintele unei familii de magi.

1) Aug. de haeres. No. 86.

2) Dr. N. Nitzulescu Ist. Bis.

De și convertit la creștinism și onorat cu funcțiunea de presbiter, conservă cu toate acestea o inclinațiune foarte pronunțată către parsismul părinților săi. Ast-fel îi veni în minte ca să combine creștinismul cu parsismul spre a forma o religie universală, și a fonda o Biserică. Escomunicat de creștini și persecutat de magi, Mani a trebuit să fugă. În fuga sa călători prin India și ajunsese până în China, adunând noi elemente pentru sistemul său religios. După aceea viețui cât-va timp într-o cavernă în Turkestan, unde scrisese o carte plină de ilustrațiuni frumoase, care espuneau simbolic doctrina sa. În cele din urmă se întorse iarăși în Persia. Regele *Beram* îl constrinse să ție o disputațiune cu magi, îl declară de învins și ordonă să-l jupoe de viu (277). Îndată după mórtea lui Mani secta sa se răspândi în toate părțile imperiului Roman.

Principiul esențial al sistemului manicheic este dualismul vechilor Perși. D-zeu cu cei două-spre-dece *eoni* ai săi, are din eternitate ca adversar pe Satan cu demonii lui. Atras de frumusețea imperiului luminei, Satan face o incursiune în el. Dumnezeu pune un *eon* (μητρηρ της ζωης) ca păzitor al marginilor imperiului luminei: acesta naște pe *omul-ideal*, care însoțit de cele cinci elemente curate (foc, lumină, aer, apă, pământ) declară rebel demonilor dar este învins și prins captiv. Dumnezeu îi trimete în ajutor un alt *eon*, pe *spiritul cel viu* (ζων πνευμα) însă prea târziu, fiindcă deja puterile întunericului îi răpise o parte din lumina ființei sale (spiritul lumii sau *Jesus patibilis*). *Amul ideal*, adică *Christos*, eliberat (*Jesus impabilis*) și strămutat în Sóre. Prin acesta se face o amestecare din care spiritul cel viu formeză lumea vizibilă. În fie-care om locuște un *suflet*.

bun și *altul rău*. Omul trebuie să asculte de sufletul cel bun și să se siléscă ca să învingă și să domine pe sufletul cel rău.

Pentru acest finit vin în ajutor *omul-ideal* care locuește în sóre și *spiritul cel viu* care se află în eter; pe când demonii să silesc ca să prinză în cursă sufletele ómenilor prin religiunea falsă a judaismului și a păgânismului. În fine Christos în corp aparinte se pogórá din sóre pe pámênt, pentru a libera prin învățatura sa sufletele luminei. Apostolií aú falsificat învățatura lui Christos, însă Mani, care este mângâitorul (Paracletul) promis, a adus-o iarăși în starea d'întâiú. În acéstă calitate Mani era capul Bisericeí, sub dênsul avea 12 apostoli (magistri) și 72 episcopi, apoi presbiteri, diaconi și evangeliști. Totalitatea credincioșilor sêi se compunea din *Catecumeni* și *aleși* (electi perfecti). Acești din urmă erau obligați la o ascesă severă, abținere de carne, oué, lapte, vin etc., și trebuiaú să rămână în tótă viața necăsătoriți. Botezul, săvêșit cu unt-de-lemn și Sf. Cină fără vin, făcea parte din cultul misterios al aleșilor. Untul de lemn și pâinea erau considerate ca singurele produse curate. Acésta ar fi în resumat sistema doctrinei manicheice.

Augustin alipit însuși la acéstă sectă timp de noué ani, ı cunóștea cât se póte de bine erorile și pericolele; pentru aceea el combátu în mod amênunțit și adesea cu un strălucit succes erorile fundamentale ale manicheismului ¹⁾. El respinge maí cu sémă cu putere pretențiunea lor vanitósă d'a fisingurí în posesiunea veritáței. Veritatea, ție el, nu vine de cât de la Fiul lui

1) Patrol. Alzog.

D-zeu, sub garanția Bisericeii; și enunță față de această principiu esențial al catolicismului: *Evan-gelio non erederem, nisi me commoveret Ecclesiae auctoritas* ¹⁾. El combate asemenea teoria lor, despre cele două principii, împrumutate de la parsism, teoria celor două suflete umane, după care omul n'ar fi liber d'a alege între bine și rău. Augustin se arată aci cel mai zelos și cel mai pătrunzător apărător al libertății umane, în același timp examinează și explică în fond origina și natura răului. Acesta se poate vedea din scrierile îndreptate împotriva manicheismului, și din care mărginesc a cita numai câte-va.

Ast-fel în cele două cărți întitulate: *De moribus ecclesiae Catholicae et de moribus manichaeorum*, care au fost compuse nu mult după primirea botezului și pe când se afla încă la Roma, înainte de a trece în Africa, decî către finele anului 387 sau la începutul anului 388, Augustin urmărește scopul de a face să se vadă cât de depărtată era falșa virtute a manicheilor de virtutea adevăraților discipuli ai lui Isus Christos. El descrie aci dar moravurile adevăraților credincioși în opunere cu acelea ale manicheilor. Arată cum acești eretici se foloseau de două curse pentru a înșela pe cei simpli: una, vîrsînd injurii contra legii, adică a Vechiului Testament, iar alta, făcînd profesiune de o viață curată; demonstrînd în același timp că adevărata virtute nu se găsește de cît în Biserica creștină universală.

În prima carte, dă ca principiu mărturisit de toată lumea, că nu se află nimenea care să nu dorească a fi fericit, aceea ce-î da ocaziune d'a

1) Contr. ep. Fund. C. V; Migne t. XLII.

examina în ce constă fericirea omului. După el această fericire nu este de cât în posesiunea bunului absolut, care are datoria de a ne face fericiți. Dar în ce consistă dorința de fericire? De a căuta pe D-zeu pentru a-l avea, căci dice Augustin: «noi îl căutăm iubindu-l și 'l avem nu ajungând ceea-ce el este, dar unindu-ne cu densusl spiritualmente, căci ce pôte fi bunul absolut al omului, dacă nu în unirea sa cu D-zeu? După aceea tratéză despre virtuțile cardinale: cumpătarea, bărbăția, dreptatea și prudenta, întărind cu citate din Vechiul și noul Testament, că ele sunt expresiuni ale iubirei ce avem pentru D-zeu. Dragostea către aprópele nu este bună de cât intru cât ea se raportă la D-zeu ¹⁾. Apoi adresându-se manicheilor, 'i îndeamnă a căuta în scriptură, atât a vechiului cât și a noului Testament, regula ce trebuesc a urma în obiceiurile lor, asigurându-i că vor găsi acolo, ceea ce orí cine este dator a raporta tóte la D-zeu, și 'i sfătuește cu stăruință a asculta pe bărbații invêțați.

În a doua carte din această scriere, Augustin combate de la început erórea principală a manicheilor, în ce se atinge natura și origina rului; căruia ei 'i atribuia o ființă reală, avênd un principiu diferit de autorul binelui. El dovedește că rul nu este o realitate, ci numai un neajuns sau o privațiune de lucrurile esențiale în natura unei ființe, și autorul acestora nu pôte fi Dumnezeu, care este bunătatea absolută. Deosebirea ce manicheii făceau între cele două principii independente unul de altul nu se putea susține. Căci dacă principiul cel bun, pe care ei 'l numiau Dumnezeu

1) Ceillier t. IX.

și autor al binelui, este neschimbat din natura sa, după cum trebuie să fie; dacă el este bunul absolut, pe cine principiul cel rău va vătăma? Dând pe față imoralitățile lor și fără de legile, pe care nu le puteau nega, le probează că, gura, mâinile și sinul lor nu erau mai puțin corupte ca cele-l-alte părți ale corpului. El 'i desfide chiar de a'i arăta unul singur din cei aleși ai lor, care să fi observat vre-odată regulile sectei; afirmându-le că în timp de nouă ani, cât a fost auditorul lor, n'a cunoscut pe nici unul care să nu fi fost dovedit sau bănuit de crime. Apoi combate superstițiunile manicheilor, în ce privește abținerea de carne și vin, ca alimente rele: stabilind ca principiu, că abținerea de la cărnuri și alte alimente trage prețul și meritul său din motivul pentru care cine-va se abține.

Pentru a combate altă eroră de căpetenie a manicheilor, cari susțineau că în om se află două suflete; din care unul este de o substanță divină și cauză a tot binele, iar altul rău din natură sau principiul întunecului propriu cărnii, care este cauza a orî-cărui rău ce face omul, Augustin compuse la Hippone scrierea intitulată, «de duabus animabus», îndată după ce el fu ridicat la treapta de presbiter, decî pe la începutul anului 391.

Prin această scriere dovedește manicheilor în primul loc, că sufletul fiind un spirit și o viață, nu pôte avea alt autor de cât principiul absolut al vieții, care este singurul și adevăratul D-zeu. În al doilea loc el probează că dacă lumina corporală, sensibilă ochilor noștri este creată de D-zeu, El trebuie cu atât mai mult a fi creatorul sufletului, care nu este vizibil de cât ochilor spiritului și prin urmare, mult mai perfect ca lumina

corporală. Acest suflet chiar, ce manicheii ȳic că este rău, este mai bun prin natura sa de cât această lumină. Arată că nu se află nici o natură, nici o substanță rea din ea însuși, dar că răul și defectul sufletului nostru nu consistă de cât în abuzul ce facem de libertatea noastră. După aceea nimicește obiecțiunile manicheilor, cari, servindu-se de texte din sf. Scriptură, voiau a susține că cei răi nu au de autor pe D-zeu. El demonstrează prin alte texte tot din sf. Scriptură, că dacă păcătoșii nu sunt de la D-zeu, întru atât ca păcătoși, dar sunt ca ómenii. In fine el dă definițiunea păcatului și a voinței, conchizând că un suflet păcătos nu este nici de cum din natură rău, dar este prin reaua întrebuintăre a libertății sale.¹⁾

La anul 404 avu, cu un manicheu numit Felix, care venise la Hyppone pentru a semena erorile doctrinei sale, două discuțiuni publice. Ele se țineră într'o biserică, în prezența poporului, care asculta cu multă modestie și o mare tăcere. Augustin luând în mână scrierea lui Manes, intitulată Fundamentum, pe care Felix o recunoscuse și cetind la început unde acest eresiarc se numia apostol al lui Isus Christos, ȳi ȳise: «Probează-mi²⁾ cum Manes este Apostol al lui Isus Christos, căci nu-l ved în Evangelie printre numărul apostolilor. Eu știu pe acela care a fost sfințit în locul trădătorului Juda care este Matias, și pe acela care a fost în urmă chemat din cer prin glasul Domnului, care este Pavel». La acesta și alte întrebări Felix ne putând răspunde cu succes, se declară învins și abjură erezia.

1) Cellier t. IX

2) Aug. lib. in Fel. Cap. I.

La anul 395, în momentul intrării sale în Episcopat, compuse contra determinismului teologiei manicheice o carte intitulată: de *libero arbitrio*.

Principala sa lucrare de controversă contra manicheilor, fu cele trei-zeci și trei cărți contra *Faustum Manichaeum*, scrise pe la anul 400 ca răspuns la un tratat a acestui din urmă, în care conchidea la lepădarea Vechiului Testament, și nu da Noului Testament de cât o valoare relativă, ca fiind falsificat de spiritul sensual al primilor creștini.

La o încercare de convertire făcută asupra lui de un orecare Secundinum, care citise la Roma unele din tratatele sale polemice, el răspunde prin ultima sa lucrare contra manicheilor, intitulată: *Liber Contra Secundinum* (405).

Aceste lucrări și altele¹⁾, pe care nu le menționez, din cauza planului ce m'am propus, făcură ca secta manicheică să piardă un teren considerabil, fiind în mod definitiv învinsă.

CAP. VII

Lupta lui Augustin împotriva Arianismului.

Arienii nu fusese nici odată așa de numeroși în Africa; la începutul sec. V ei dispăruseră aproape complet. Se afla cu toate acestea la Cartagina un funcționar imperial, numit Pascentius, care era Arian. Augustin încercă a-l converti prin convor-

1) De utilitate credendi (391); De genesi contra manichaeos (389); Contra Adimantum, manichaei discipulum (394); Liber contra epistolam manichaei quam dicunt Fundamenti.

birii particulare, și propunerea ce îi făcu pentru a ține o dispută publică fu respinsă.

Maî târziu un arian cu numele de Elpidius îi trimise un tratat însoțit de o scrisoare, în care încerca de a îl converti la erezia sa. Augustin însă nu îi respunse. Dar când în anul 418 primi un nou tratat arian cu rugăciunea de a îl combate, el scrisese cartea intitulată: «*liber contra sermonem arianorum.*» Prin această scriere el dovedește cu texte extrase din Sf. Scriptură a noului Testament că Isus Christos este Dumnezeu din Dumnezeu; că prin urmare Fiul este de una și aceeași natură cu Tatăl, dîcînd că, după cum nu este posibil ca omul să nască copii de o altă natură de cît de a sa, tot ast-fel Dumnezeu n'a putut naște un fiu de o natură diferită. Arianiî maî dîceaî că Sf. Spirit este o creatură a Fiului; și că prin urmare este slujitorul lui, după cum Fiul este creatura și slujitorul Tatălui. Augustin le rîspunde că nu vor găsi nici decum în Sf. Scriptură că Sf. Spirit este făptura și slujitorul Fiului; ci din contra Fiul spune de Sf. Spirit că precede de la Tatăl; și că, dacā ar admite pe Sf. Spirit ca slujitorul Fiului, ar putea dîce de Apostoli că sunt de aceeași stare cu Sf. Spirit, fiind-cā ei se numesc slujitorii lui Dumnezeu ¹⁾. Cu o argumentațiune puternică și demnă de atențiune, demonstreā pînă la evidență omousia celor trei persoane ale Dumnezeirei, așa după cum a fost înțelēsă de Sf. Părinți în sinódele din Nicea (325) și Constantinopole (381).

Când Maximin, episcopul Goților, arianî cu credința, fu trimis la Hippone a face cu Bonifaciū,

1) Cellier t. IX.

gubernatorul d'aci, Augustin profită de prezența lui Maximin la Hippone, pentru a încerca să combată doctrina ariană în o discuțiune publică cu acesta; și fiind-că discuțiunea nu avu nici un rezultat, el o continuă în cele două cărți intitulat: «libri duo contra Maximium Episcopum arianorum» (427).

Augustin expuse propriile sale idei asupra acestei cestiuni în tratatul «de Trinitate», lucrare începută în anul 400 și terminată la 416, unde a dat învățătorei despre Trinitate o basă științifică. Augustin era încă june când începu a scrie cărțile sale (15) «de Trinitate», care este, țice el, Dumnezeuul absolut și adevărat; dar nu le putu da la lumină de cât la bătrînețe, pentru că voia a le da toate de o dată, iar nu una câte una, de óre-ce erau unele cu altele strîns unite între dênsele. Cu toate acestea, stăruițele celor mai mulți din frații săi, și ordinul lui Aureliu, episcop de Cartagenă, 'l obligară de a da la lumină acéstă lucrare atât de dificilă. El complectă dar aceia ce mai era necesar, și îndreptă aceea ce se părea defectuos¹⁾.

Tótă scrierea este împărțită în 15 cărți, despre care Cassiodor țice, că cer un studiu și o pătrundere fórt mare, fiind-că sunt de o subtilitate și de o abstracțiune deosebită. Augustin tratând acéstă materie, avea de scop a abate de la calea rătăcirii pe necredincioșii, care nu voiaū a se supune autorității învățătorei bisericesti, dacă nu li se dovedea acéstă autoritate pe calea rațională. De bună sémă că Augustin n'ar fi încercat să trateze o asemenea tesă, dacă ea ar fi fost deja expusă în mod lămurit de părinții bisericei oc-

1) Aug. epist. 74 ad Aurel.

cidentale; sau dacă scrierile părinților greci ar fi fost traduse în limba latină.

În cele șapte cărți d'întâiu, Augustin expune învățătura trinitară conform cu sf. scriptură¹⁾ și combate obiecțiunile ce le-ar pute ridica mintea omenescă. În cele opt cărți din urmă, arată că omul poate, până la un punct oare-care, a se ridica la înțelegerea acestui mister prin studiul creațiunei și al naturei omenești²⁾. Augustin afirmă că toți părinții bisericești, cari au scris înainte de el despre trinitate, învață conform cu sf. scriptură: *quod Pater et Filius et Spiritus sanctus unius ejusdemque substantiae inseparabili aequalitate divinam insinuent unitatem, ideoque non sint tres Dii, sed unus Deus, quamvis Pater Filium genuerit et ideo Filius non sit qui Pater est; Spiritusque sanctus nec Pater sit nec Filius, sed tantum et Patris et Filii Spiritus, Patri et Filio etiam ipse coequalis et ad Trinitatem pertinens unitatem.*³⁾

Generațiunea prin care Fiul este Fiū și purcesiunea prin care Sf. Spirit est Spirit, sunt acte disincte și neidentice; și aceste două acte nu sunt temporale, ci eterne: ibi nihil ex tempore inchoatur, ut consequenti perficiatur in tempore⁴⁾.

CAP. VIII

Lupta lui Augustin cu Donatiștii (393—420)

În lupta sa contra donatismului, Augustin a fost reprezentantul Bisericeii din întreaga Africa.

1) Lib. III de Trinit. Alzog.

2) Patrol. Alzog.

3) De Trinit. lib. I Cap. IV.

4) De Trinit. lib. XV cap. XXVI.

Acest partid care trăia separat de biserică de un secol încoace, și al căror reprezentanți extremi «circoncilliones» își permiteau cele mai mari atrocități față de creștinii Bisericii universale, era un pericol învederat pentru Biserică, căreia îi sdruncina autoritatea în fața populațiilor. Augustin încercă la început a readuce pe acești fanatici pe calea convingerei. Predicî, întruniri, convorbiri, între altele aceea care o avu la Taburcinium cu Episcopul donatist al acestui oraș Fortunius, toate fură nefolositoare. În anul 403 Sinodul din Cartagena propuse de a institui o conferință generală de Episcopi donatiști și ortodocși, în scop de a reda pacea Bisericii. Donatiștii însă respinseră această propunere. Anul următor veni cestiunea în Sinodul din Cartagena a se cere imperatorului legi aspre contra ereticilor și prin urmare și contra donatiștilor. Augustin și câțiva alți membrii ai Sinodului se pronunțară contra acestui proiect. El fu cu toate acestea adus la îndeplinire, după stăruința majorității Episcopilor Africani, cari vedeau pacea Bisericii într-o înăbușire violentă a eresiei. Imperatorul Honorius publică în anul 405 edicte foarte severe contra donatiștilor.

Între acestea, părerea lui Augustin se schimbă; nu numai că nu protesta contra «edictului de uniune», dar se grăbi chiar a-l justifica teoretic într-o scrisoare către Vicent, unul din Episcopii apăsați. Din ordin imperial, în anul 411, se ținu la Cartagena o discuțiune generală între episcopii celor două partide sub președinția unui Comisar imperial, anume Flavius Marcellinus, un amic al lui Augustin, după care donatiștii fiind declarați învinși, fură urmăriți de acum înainte ca turburători ai păcii statului. Honoriu publică

din nou contra donatiștilor, edicte din ce în ce mai rigurose, care aduseră puțin câte puțin ruina acestora. Augustin, odată intrat pe calea violențelor, nu se mai opri. El merse așa de departe până a îndemna și ațîța pe guvernatori, când persecuțiunea se slăbia.

Dar partea nobilă din lupta sa contra donatiștilor fu combaterea teoretică a doctrinei lor, căruia îi consacră un mare număr de scrieri, începînd cu «Psalmus contra partem Donati (393)» până la opera sa «contra litteras Gaudenții» (420)¹).

Dintre toate aceste scrieri vom cita cele șapte cărți intitulată: «De baptismo contra donatistas» și tratatul «De unitate ecclesiae». Prin aceste scrieri Augustin se silește a răspunde la toate obiecțiunile donatiștilor contra doctrinei Bisericii despre botez, și în particular la acelea, pe care le deducîu din scrierile și conduita episcopului Cyprian. El combate învățătura de altă dată a Bisericii, cum că aceia cari au fost botezați de eretici, trebuie să mai fie încă odată botezați, dacă vin în sinul Bisericii universale, demonstrând cu cea mai mare claritate și putere,—ceea ce nu se făcuse în disputa dintre Cyprian și Stefan, Episcopul Romei,—că validitatea unui sacrament nu depinde de acela ce-l săvîrșește; că el nu lucrează *ex opere operantis*. ci *ex opere operato*: *Christus ipse est qui baptizat*. Augustin caută a scusa pe Cyprian, aducînd în sprijinul acestuia exemplul cu apostolul Petru, care și dînsul

1) Alte scrieri sunt: contra Parmenianum; epistola ad Tycho-num (400); contra litteras Petiliani (400—402); Contra Cresconium grammaticum (406); Liber de unico baptismo contra Petiliani (406—410); Breviculus Collationis cum donatistas. Patrol. Alzog.

s'a înșelat în privința observațiilor legale. Admiră dragostea și umilința lui Cyprian, care, deși de o părere diferită în această cestiune de cea mai mulți colegi ai săi, nu eși din unitatea bisericească. El voind a apăra pe Cyprian, stabilește cu această ocaziune principiul: «că este o tentațiune omenescă când cine-va are o părere greșită despre un lucru óre-care; că este o presumpțiune de demon când cine-va din mânie ese afară din Comuniune cu biserica și face schismă sau eresie, din pricina unei prea mari dragoste pentru părerea sa particulară sau din spirit de invidie contra altora, cari sunt de o părere mai bună. A nu se înșela nici o dată, ȕice Augustin, este o perfecțiune ingerescă. Așa dar Cyprian n'a putut fi pătat de erórea în care cădușe, fiind-că s'a ținut tot-d'a-una unit cu Biserica.

În cartea «de unitate eclesiae», care mai pórtă și titlu: «epistola contra donastitas ad catholicos fratres, liber unus» ¹⁾ tratéză cestiunea despre adevérata biserică. Lăsând la o parte tóte disputele asupra celor făcute, Augustin nu întrebunțéză de cât textele cele mai clare și cele mai decisive din sf. Scriptură, căutând prin acésta a deștepta sentimentul unităței religióse, stins la donatiști, și de a preveni ruptura de la corpul lui Isus Christos, — care este Biserica. El se întrebă: unde este Biserica? Este la noi sau la donatiști? Biserica este una, și scriitorii noștrii cei vechi au numit-o universală, pentru a face să se vază prin acest nume că ea este răspândită peste tot pământul. Acésta biserică este corpul lui Isus, așa după cum

1) Possid.. în Catal. Cap. III.

zice Apostolul Paul ¹⁾. Acela care nu este membru al acestui corp, nu p^ote a^șa dar a avea parte la m^{an}tuirea f^{ag}aduit^ă creștinilor. Ca s^ă știm unde este ac^{es}t^ă biseric^ă, nu trebuie s^ă c^ăut^{ăm} dac^ă sunt sau nu adev^{er}ate f^{ăr}ă de legile, pe care episcopiⁱ din Africa, catolici și donatiști, 'și arunc^ă un^ă altora, fiind-c^ă ele nu interes^ăz^ă pe cele-l-alte biserici din lume ; ci s^ă c^ăut^{ăm} numai și numai în c^{ăr}țile canonice. unde este ac^{es}t^ă biseric^ă. In fine dac^ă s'ar putea proba prin scriptur^ă, c^ă biseric^ă este numai în Africa singur^ă, sau în casa Lucilei, care a cam dat naștere schismeⁱ donatiștilor. ar trebui s^ă se recun^os^că c^ă ei form^ăz^ă biseric^ă. Dac^ă din contr^ă, ar resulta din Scriptur^ă c^ă biseric^ă este așezat^ă la Mauri din provincia Cesarian^ă, ea va trebui a trece la rogatiști.

Dac^ă cine-va o pune în Byzanț, vom fi obligați de a spune c^ă maximianiști sunt în posesiunea Bisericeⁱ. Dac^ă o așez^ă în unele provincii din Orient, va trebui s'o c^ăut^{ăm} printre arienⁱ, eunomienⁱ, macedonienⁱ și alți ereteci din aceste timpuri. Dar s'a probat în destul prin mărturiⁱ sigure din scrierile canonice, c^ă biseric^ă este r^{es}p^{an}d^{it}ă în t^ote națiunile, și dar ac^{es}ta este singura biseric^ă care se g^ăsește real r^{es}p^{an}d^{it}ă. ²⁾ Ast-fel, cu o energie extra-ordinar^ă și cu o mare putere de spirit, Augustin continu^ă a combate pe aceia care susțineau c^ă nu trebuie s^ă se afle păcătoșii în adev^{er}ata biseric^ă, făc^{en}d distincțiune între biseric^ă visibil^ă și invisibil^ă. El calific^ă de arbitrar^ă și eronat^ă pretențiunea acelor^{or} cari voesc a imputina puterea acordat^ă bisericeⁱ de a opri și a permite zi-

1) Epist. Collas. I, 24.

2) Ceillier t. IX.

când că, numai rezistența tenace la adevărurile mântuirii, nu permite bisericii a da ertare. Augustin insistă mult asupra relațiilor dintre Biserică și Stat, felul de a trata pe eretici, combătând rënd pe rënd, diferitele erori de fapt, în care donatiștii erau căzuți și prin care ei justificaū depărtarea lor și trecerea de la schismă la eresie.

CAP. IX

Lupta lui Augustin cu Pelagianismul și Semipelagianismul

Nu era de cât prea puțin timp de când Biserica câștigase victoria asupra eresiei donatiștilor și se ridică o altă în sinul său, mult mai periculoasă, căci ea ataca, nu corpul societății creștine, cum făcuse donatiștii, ci sufletul însuși acestei societăți; adică învățăturile despre păcat și grație.

Pelagiu, autorul acestei noi erezii, monach de origină din Britantia, era un bărbat erudit și de o moralitate scrupuloasă, ceea ce contribue la marea renume de virtute, de care se bucură în tot timpul șederei sale la Roma. Înainte de a fi cunoscut ca eretic, el compuse diferite opere, unde aruncă semințele erorii sale care fu condamnată (erorea) pentru prima dată, de un conciliu ținut la Cartagena în anul 412. Celestius, primul și cel mai celebru dintre discipolii săi, era acela care răspândise în acest oraș și în multe alte locuri învățătura lui Pelagiu. Augustin de și informat de erorile ce Pelagiu răspândia, nu voi cu toate acestea a scrie de o camdată în contra lui, fie pentru că nu-l veduse în-

suși, saū că nu găsisese probe de erezia sa în vre-una din scrierile sale. Pelagiu vine la Cartagena în anul 411; dar Augustin, ocupat de conferința ce trebuia a se ține cu donatiștii, nu avu timpul disponibil d'a examina doctrina acestui nou ereziar, care se și grăbi de a pleca din acest oraș, pentru a se retrage în Palestina. Dar după ce Celestius, discipolul său, fusese condamnat la Cartagena, Augustin și cei-alți episcopi, nu încetară de a combate erorile sale în cuvântările lor și convorbirile lor particulare. La anul 412 Augustin se găsi chiar obligat de a-l ataca prin scris, după rugăciunea tribunului Marcellin, același care presidase la conferința din Cartagena anul precedent ¹⁾.

Lupta începută de Augustin și condusă cu deplin succes, în contra Pelagianismului, este foarte importantă, pentru că ea avu de arenă, nu numai o singură provincie a imperiului, dar lumea întregă creștină. Augustin nu asistase la Sinodul din Cartagena (412) care excomunicase pe Celestius, dar aprobase complet hotărârea lui.

În anul 416, când Paul Orosiu aduse din Orient știrea despre decisiunile celor două Sinode din Ierusalim și din Lydda, adică că cel d'întâiu lăsase Episcopului Romei Innocențiu grijea de a judeca despre ortodoxia lui Pelagiū, și că cel d'al doilea pronunțase achitarea sa, atunci sinodele din Cartagena și Milevis se grăbiră a reînoui, sub influența lui Augustin, condamnarea doctrinei pelagiene; și Episcopul Innocențiu, căruia i se făcură cunoscut decisiunile lor, confirmă această condamnare. Zosima, suțcesorul lui Innocențiu, încercă

1) Ceillier t. IX.

de a reveni asupra hotărîrei Sinodului, dar fermitatea cu care Sinodul din Cartagena de la anul 417 menține de la început decisiunea lui Inocențiu 'l făcu să suspende judecata sa pînă după o nouă examinare.

La anul 418 Sinodul din Cartagena, compus din mai mult de 200 episcopi, recunoscu Augustinismul ca doctrină a Bisericei din Africa, și obține de la Honorius promulgarea edictelor de persecuțiune contra Pelagianilor. Acastă atitudine a Imperatorului decise pe Zosima nu numai de a condamna doctrina lui Pelagiu, dar încă de a trimite la toți episcopii din orient și din occident o circulară în care 'l învita de a adera la această hotărâre sub pedepsă de depunere și exil.

Opt-spre-zece episcopi italieni, printre care și Iulian de Eclan, reprezentantul cel mai sistematic al pelagianismului, fură exilați. Legile imperiale publicate în anii 419 și 421 puseră capăt pelagianismului; sufletul acestei întregi mișcări teologice și bisericești fu Augustin. Pentru a combate eresia pelagiană, a produs o întregă literatură.

Același sinod din Cartagena de la anul 418, care susținea atât de energic Augustinismul contra tendințelor pelagiene a lui Zosima, dete în afacearea presbiterului Apiarius de Sicca, pe care Episcopul său 'l excomunicase și care făcuse apel la Roma despre această judecată, o hotărâre care arată în deajuns, cu cîtă grije, Biserica din Africa gelósă de drepturile ei, ținea să-și conserve autonomia sa față de Roma. El hotărâ ca, tot clericul care ar apela dincolo peste mări (Roma) o hotărâre pronunțată contra lui de episcopul său, să fie excomunicat. Augustin în prezența și sub influența căruia fură redigiate canónele, rămase ce-

lebre, ale acestui sinod trebuie a fi de sigur considerat ca unul din reprezentanții cei mai distinși ai acestui spirit de independență, care a animat Biserica sa în fața ambițiunei născânde a Episcopilor romani.

Printre scrierile sale cele mai însemnate în această controversă ¹⁾, găsim prima sa lucrare intitulată: *De peccatorum meritis et remissione, deque baptismo parvulorum ad Marcellinum* (412); apoi tratatele: *De natura et gratia* (415); *de gratia Christi et de peccato originali* (418); cele șase cărți contra lui Iulian Pelagianul (421) și însemnata operă începută în an 428 și rămasă neterminată, din care causă poartă și titlul de *opus imperfectum contra Iulianum*.

În cele trei cărți adresate lui Marcellin, despre culpabilitate, ertarea păcatelor și botezul copiilor, Augustin atacă scrierea unui pelagian, care conținea erorile eresiei. Acesta pretindea că Adam ar fi murit chiar dacă nu păcătua, și că prin ceea ce se citește în scriptură că D-zeu a amenințat pe om cu mórtea în ziua chiar când va mânca din pomul (fructul) oprit, nu trebuie a se înțelege sub această amenințare de cât mórtea sufletului.

Augustin 'l combate, prin aceste cuvinte, din sf. Scriptură, care arăt destul de clar o mórte corporală: *Pământ ești și în pământ te vei întórce* ²⁾. «Așa dar trebuie a înțelege această mórte după corp și nu după suflet, când omul trebuie a se reîntórce în pământ. Apostolul Paul ne spune foarte lămurit că păcatul este cauza morții cor-

1) De spiritu et littera; Epistola ad Eutropium et Paulinum, seu de perfectione iustitiae hominis; De gestis Pelagii; De nuptiis et concupiscentia (419); Contra duas epistolas pelagianorum (420).

2) Genesa, Cap. III, 19.

pului¹⁾: *Iar de este Christos în voi, corpul este mort în voi din cauza păcatului, dar spiritul este viu din cauza dreptății.* Acest text păru atât de precis lui Augustin contra pelagienilor. în cât se teme de a'l mai explica. El mai citează și alte texte din scrierile aceluiași Apostol, care toate dovedesc că mórtea corpului este o urmare a păcatului. Așa: *După cum păcatul a intrat în lume printr'un singur om, și mórtea prin păcat: asemenea mórtea a trecut în toți ómenii prin acest singur om, în care toți au păcătuit*²⁾. În ce privește natura păcatului original, Augustin arată că consistă într'o înclinare exagerată la plăcerile cărnii. El mai probează existența păcatului original prin exercisimele de care se servea la botez. «Când un pelagian, ȃice el, 'mí aduce un copil pentru a'l boteza, ce face exorcismul meu asupra acestui copil, dacá nu este sub sclavia diavolului? Și pentru ce acest pelagian răspunde în numele acestui copil, că renunță la diavolul, dacá n'are nimic comun cu acest spirit reu făcător? Cum răspunde în numele acestui copil, că crede în ertarea păcatelor, dacá acest copil n'o primește?» Mai departe Augustin cercetéză ces-tiunea pusă de pelagieni, care susțineau că liberul arbitriú este suficient singur pentru a nu păcátui. El le răspunde că dacá este ast-fel nu trebuie a mai ruga pe D-zeú sá. nu ne lase a cădea în ispitá.

Ast-fel Augustin continua a dovedi că mórtea nu este tributul naturei, ci plata păcatului; că urmașii lui Adam moșteneșc păcatul seú nu prin

1) Rom. VIII, 10.

2) I. Cor. XV, 21; Rom. V, 12.

imitațiune ci prin transmitere, și că pentru a-l șterge trebuie a boteza și copli. Cu modul acesta risipește îndoelile ce se ivise în spiritul lui Mar- celin, demonstrând că grația supranaturală este necesară pentru a lucra binele, și că în general omul nu pôte observa poruncile lui D-zeu fără un ajutor supranatural.

În cartea «de natura et gratia», Augustin apără grația lui Isus Christos, fără a blama natura în ea însăși; ci arătând că fiind coruptă și slăbită prin păcat, ea are trebuință de a fi liberată prin grație. El ȳice că îndreptarea înaintea lui D-zeu nu consistă în îndeplinirea legii, care ne inspiră temerea; ci în ajutorul grației lui Isus Christos, la care ne conduce cu folos acéstă temere a legii care este ca învățatorul ce ne instruește. Dacă omul s'ar putea îndrepta fără a avea credința în Isus Christos, atunci credința n'ar mai fi necesară pentru a lui mântuire. «Este adevărat, ȳice Augustin, că natura umană a fost creată inocentă și fără nici un păcat; dar nu este mai pațin adevărat că acéstă natură, după care tot omul naște din Adam, are acum trebuință de medicament, fiind-că ea nu este sănătósă, fiind vițiată prin păcatul original. De aceea Apostolul spune că înainte de a fi re- înnoiți în Isus Christos, noi eram fii ai mâniei, a- semenea ca cei-l'alți, dar că D-zeu care este bogat în milă, împins de dragostea extremă cu care ne-a iubit, când eram morți pentru păcatele nós- tre, ne-a dat viața în Isus Christos, prin grația căruia noi suntem mântuiți, și acéstă grație a lui Isus Christos, fără care nici copiii, nici adulții nu pot fi mântuiți, nu se dă după merit, ci gratuit; și pentru aceea se și numește ea grație. De aci rezultă, că aceia cari nu sunt liberați prin ea, sunt

condamnați cu dreptate, fiind-că nu sunt fără păcat, fie original sau actual; căci toți au păcătuit și deci toți au trebuință de gloria lui D-zeu.

În fine el căută a stabili că natura umană curată din origine, a fost alterată prin căderea lui Adam în păcat; că descendenții lui Adam, nu nasc în starea naturei curate, ci în starea naturei corupte; că ei au trebuință de grația sfințitoare și de grația concumitentă, contrariu de cum susține: Pelagiu, care nu admitea de cât grația iluminantă (doctrina și exemplul lui Christos) ¹⁾.

În cele șese cărți îndreptate în contra lui Julian pelagianul, Augustin atacă direct pe acesta, care făcuse ca prin învățăturile sale, pelagianismul să intre într'o nouă fasă, aceea a semi-pelagianismului. Ele au fost compuse în anul 421, de ôrice în prima carte se vorbește de mórtea lui Ieronim, care a avut loc la 30 Septembrie același an. Ceea ce a determinat pe Augustin la acéstă lucrare, a fost faptul că, un Episcop numit Claudiu, îi trimisese patru cărți ale lui Julian, fără ca să-i fi fost cerute, în care Julian prelinde că trebuie absolut a condamna căsătoria, dacă se admite un păcat original; și trata pe Augustin și pe creștinii Bisericeii universale de Manichei. fiind-că învățau că toți ômenii care vin în lume prin căsătorie, se nasc culpabili de păcatul proto-părinților noștri. Acusând ast-fel Julian, nu făcea de cât a imita pe Jovinian, care și dânsul răspândise aceeași învățatură că creștinii Bisericeii universale căduse în erórca Manicheilor. Atunci Augustin se decide a scrie cele șese cărți «contra Julianum pelagianum» și le adreséză lui Claudiu. În cele două

1) Patrol. Alzog.

cărți d'întâiu, se stabilește că cei mai celebrii dintre părinții Bisericei sunt formal antipelagieni; iar cele patru cărți următoare sunt o lungă și severă critică a scrierii lui Julian. Intre altele Augustin, dice că, după cum altă-dată adevărații credincioși desprețuise vederile lui Jovinian, creștând tot-d'una că Maria rămăsese în totă curățenia și virginitatea după naștere, și că Domnul nostru Isus Christos născându-se luase nu un corp aparinte, ci adevărat; tot asemenea astă-đi ei vor desprețui cuvintele deșerte a lui Julian prin care el le impută crime false; și fără a admite cu Manichei un principiū natural al răului, ei vor continua de a crede după vechea doctrină a Bisericei, că Isus Christos a devenit Mântuitorul copiilor, ștergând zapisul, și achitând aceea ce protopărinții noștri datoriau dreptăței lui D-zeu ¹⁾).

Pentru liniștirea monachilor din monastirea A-drumet care înțeleseră rău doctrina sa despre predestinațiune, Augustin spre a ridica scrupulele lor, scrise cele două trate «*de gratia et libero arbitrio* și «*de coreptione et gratia*» între anii 426 și 427. Unii din acești monachi susțineau chiar că prin cele đise de Augustin despre grație, se distruge liberul arbitriū și că D-zeu nu ne va mai judeca la điuva cea de pe urmă după faptele noastre. Augustin le recomandă de a nu se turbura prin neînțelegerea acestei cestiuni și de a păzi între ei pacea și dragostea, dând mulțumiri lui D-zeu de ceea ce ei primesc. Le probéză prin diferite mărturii din sf. scriptură că omul este dotat de liberul arbitriu, și insistă în special asupra locurilor, cari însemneză lămurit, că de-

1) Ceillier t. IX.

pinde de voința omului de a împlini comandamentele legii. De unde deduce că, dacă omul păcătuește, trebuie a i se imputa, și a nu acuza pe D-zeu; de asemenea nu trebuie a privi binele ce face omul, ca neaparținând întru nimic proprie sale voințe. El mai deduce că acei cari cunosc comandamentele lui D-zeu, nu vor putea a se scusa de neștiința lor, de óre-ce Apostolul Paul ȕice¹⁾: *Toți câți au păcătuit fără lege. se vor și perde fără lege.* Ast-fel el continuă în cartea sa despre grație și liberul arbitriu, a dovedi monachilor din monastirea Adrumet, cooperațiunea omului la propria sa mântuire, îndemnându-ı de a reciti continuu acéstă carte; și dacă o va înțelege să dea mulțumire lui D-zeu și să-ı róge de a-ı face să înțelegă și aceia ce ei nu pot înțelege, căci. D-zeu le va da înțelegerea²⁾. În fine Augustin risipește cu desăvêșire îndoelile, ce se înăscuse la monachi din monastirea Adrumet, prin scrierea sa *de coreptione et gratia*, unde el exprimă în modul cel mai curat doctrina sa antipelagiană și desvoltă cu o mare putere de logică teoria despre predestinațiune, care trebuia a fi în urmă atât de sever interpretată. Inșă prin concludsiunile acestei scrieri nemulțumise fórté mult pe călugării din Marsilia, între cari și pe Ion Cassian, un discipol și amic al lui Chrisostom, fondator și superior al monastirei din Marsilia. Cassian combătea predestinațiunea și susținea necesitatea de a recunóște libertăței umane în actul convertirii și mântuirii un concurs óre-care alături cu grația divină. Augustin informat despre acésta, compuse

1) Rom. II, 12.

2) De grat. et lib. arb. cap. XXII și XXIII.

cele două scrieri intitulate: De «praedestinatione sanctorum» și «*de dono perseverantiae*» unde el expune doctrina sa mai temperând vederile sale.

Aceste scrieri compuse cu mai multă pătrundere la anul 429, deci aprópe de sfirșitul vieței sale¹ sunt ca un testament al lui Augustin și se bucură de cea mai mare autoritate, atât din cauză că ele au fost lucrate după o lungă meditațiune asupra acestei materii, cât și din cauză că erórea acelora contra cărora scria, era mai subtilă¹). Eată cum definește predestinațiunea: *Praedestinatio sanctorum est praescientia et praeparatio beneficiorum Dei, quibus certissime liberentur quicumque liberantur. Caeteri autem ubi, nisi in massa perditionis justo divino iudicio, relinquuntur?* Asemenea, arată raportul dintre predestinațiune și grație când ȃice: *Inter gratiam et praedestinationem hoc tantum interest, quo praedestinatio est gratiaepreparatio, gratia vero ipsius praedestintionis effectus*²)

În aceste scrieri, doctrina lui Augustin se afla în opozițiune directă cu cea a pelagienilor și semi-pelagienilor despre starea primului om înainte și după cădere, despre moarte și păcatul original. El apără existența și necesitatea grației concomitante și subsecente în contra teoriei pelagienilor, cari susțineau că este de ajuns liberul arbitriú pentru mântuirea omului. Nu se póte nega că Augustin n'a vorbit despre eficacitatea grației și predestinațiune în niște termeni de o

1) Patrol. Alzog.

2) De don. persev. No. 35.

energie singulară, fie servindu-se de texte biblice¹⁾ pe care nu le-a putut pătrunde, articulând prea mult noțiunea grației, fie prin amintirea propriilor sale rătăcirii. Expresiunile sale au fost adesea interpretate până în timpul de față; așa în secolul V de Lucilius, preot din Galia; în secolul IX-lea de călugărul Gottschalk; în secolul XVI de reformatori și în secolul XVII de Jansenius. Tot-odată Augustin n'a contestat nici libertatea omului, nici cooperațiunea sa cu grația în opera mântuirii, și n'a învățat dubla predestinațiune la mântuire și la condamnare²⁾. El ar fi continuat mai departe a lupta în contra Pelagianismului, însă mórtea care-i sosi la 28 August a. 430, l' scóse din arena luptei, rămâind acéstă sarcină pe séma lui Ilariu și Prosper, până când în cele din urmă semipelagianismul fu sancționat la un sinod ținut în Lugdun în an. 475. Este de observat că amintirea despre schimbările succesive ce cugetarea lui Augustin suferise de la începutul activității sale literare, l' hotărâ către finele vieței sale (427) de a trece în revistă în cele două cărți «Retractationes» lunga serie a scrierilor sale, pentru a corige erorile în care putuse cădea și a depărta contrazicerile, ce ar fi putut exista între operele aparținând diferitelor epoci din desvoltarea sa. El numără aci în ordine cronologică, 93 scrieri împărțite în 232 cărți; un bun număr dintre ele însă numai există. Cele-lalte scrieri posterióre anului 427 nu figurează în acest catalog.

1) Ioan XV, 5; I Cor. IV, 7; XII, 3; II Cor. Cap. III, 5; Rom. IX, 10-16.

2) Alzog. Patrol.

CAP. X

Sistemul teologic a lui Augustin

Sistemul teologic a lui Augustin, în timpul primei perioade din viața sa, s'a format mai cu seamă sub influența a două factori: experiența personală despre acțiunea lui Dumnezeu în viața omului și lupta contra întunecului. Cu totul dat speculațiunii mistice și ascetismului monahal, Augustin nu visase până atunci de a traduce în dogme cele date de experiența sa religioasă; intrarea însă în viața practică făcu a ridică germenii, cari dormitaū în sufletul său. Iată ce zice însuși: «am devenit mai înțelept în primele timpuri ale Episcopatului meu, atunci, când am înțeles și învățat că începutul credinței este un dar de la Dumnezeu»¹⁾. De altă parte controversese atât de variate ce a avut de susținut, aū fost un puternic stimulent pentru spiritul său eminent dialectic. Contra manicheilor el a continuat a susține teoriile platoniciene despre Dumnezeu și despre rău; arienilor le-a opus doctrina din Nicea, căreia i-a dat încoronarea sa speculativă; el a combătut pe pelagieni prin concepțiunea sa despre păcatul original și despre predestinațiune, și pe donatiști prin noțiunea sa despre Biserica vizibilă. O-re-care elemente nepotrivite aū fost necesarmente introduse în cugetarea sa, cu ocaziunea combaterii eresielor; cu toate acestea trebuie a recunoște că învățătura sa a înavuțit teologia bisericască în toate domeniile ce el a atins.

Originalitatea și profundimea sa se descopere mai cu seamă în *Antropologie și Sotiorologie*,

1) Ceillier t. IX.

care pentru acest cuvânt, aŭ primit în special numele de *Augustinism*.

A rezolva problemele morale creștine, pare a fi fost la acéastă epocă sarcina particulară a Bisericeii din Occident, după cum aceea a Bisericeii din Orient era de a rezolva pe acelea ale teologiei metafisice

Iată aci în linii generale principalele idei ale acestui sistem :

Dumnezeu este esența supremă. existența în sine. Orî-ce definiție reală a ființei lui D-zeu distruge absolutitatea sa. Se pôte dice de Dumnezeu ceea ce nu este, și nu ceea ce este. Ființa lui Dumnezeu este sfințenia. Prin aceea chiar se găsește într'un îndoit raport față cu cel păcătos. Pe de o parte dreptatea sa îi comandă de a pedepsi păcatul, iar pe de alta, dragostea sa nu îi permite a lăsa fără ertare pe păcătos, creatura sa. Dreptatea și grația sunt cele două elemente constitutive ale sfințeniei. Dumnezeu este nu numai ființa absolută, dar încă eul absolut. El se cunoște chiar ; căci «tot obiectul care a fost cunoscut este limitat prin inteligența subiectului care îl cunoște. Infinitul întreg este așa dar el însuși finit, într'un mod neexprimabil, căci nu este neînțeles în propria sa știință.» Dumnezeu nu este așa dar numai infinitul, dar încă unitatea infinitului și a finitului. Dacă, în fine, finitul. nu era o proprietate inerentă ființei infinite a lui Dumnezeu, prin urmare a opozițiunii subiectului și obiectului, care face a naște în ființa infinită cunoștința ce are de el însuși, ființa infinită n'ar fi putut deveni principiul universului așa cum este constituit.

Diferitele relațiuni în care spiritul absolut intră

cu el însuși cugetând, sunt exprimate, ȃice Augustin, ȃn teologia bisericească sub numele de persoane divine; concepȃiune originală și ȃndrăsnătă a Trinităȃii, care trebuia a exersa o mare influenȃă asupra formeȃi acestei dogme ȃn evul mediu, și până ȃn timpurile moderne.

Memoria, inteligenȃă și voinȃă saũ dragostea sunt momentele particulare ale procesului cugetărei divine. Memoria, momentul Tatăluȃi, este cugetarea reflectată asupra ei ȃnsăși, pentru a ȃntrevedea propria sa esenȃă; inteligenȃă, momentul Fiului, este cugetarea obiectivată cu ea ȃnsăși prin actul spiritului, care (subject) s'a ȃnȃeles pe el ȃnsuși (object) ca fiinȃă cugetând, saũ cugetarea devenită Cuvânt.

Voinȃă saũ dragostea, momentul sf. Spirit este conștiinȃă subjectului de a fi una cu obiectul, saũ conștiinȃă spiritului de a fi identic (același) cu el ȃnsuși: subjectul simte plăcere la existenȃă obiectului; el 'l iubește, căci se găsește ȃn el și reciproc. Aceste trei termene sunt nedespărȃite; fie care din ele coprinde pe cele-l-alte două. ȃn acest mod, subordinaȃiunea este cu desăvârșire ȃnlăturată din Trinitate, ȃnsă a dat naștere la adausul «filioque».

Creaȃiunea este opera Trinităȃii ȃntregi; ea este o activitate inerentă fiinȃei ȃnsuși a lui Dumnezeu. Lumea, cu tóte acestea, nu este eternă, căci este creată, iar nu născută ca Fiul. Din contră. Dumnezeu n'a putut a o crea din capriȃiu la un moment óre-care din timp și ȃntr'un punct óre-care din spaȃiu, căci creatorul și creatura nu pot a se privi unul fără alta, și de altmintrelea timpul și spaȃiul nu există de cât dacă există fiinȃe capabile de a se schimba și de a se mișca. Lumea n'a fost așa dar creată ȃn timp și spaȃiu, ci odată.

cu timpul și spațiul; fără a fi eternă și absolută ea este fără început și fără margini; eternitatea s'a stabilit în ea sub forma timpului infinit. Asemenea, este finită întru cât este manifestarea tipurilor eterne, care există în inteligența divină. A dice că lumea a fost creată din nimic prin mijlocirea Fiului, acesta însemnează realizarea ideilor divine sub o formă relativă.

Omul a fost creat de Dumnezeu într'o stare deosebită de perfecțiune intelectuală și morală. Sufletul său, eșit din mâinile lui Dumnezeu, posedă imaginea divină sau rațiunea prin care el domnia peste restul creațiunii. Voința sa era perfect liberă; observa legea lui Dumnezeu. Creat în «dreptate» și în «sfințenia adevărului» n'avea numai posibilitatea bunei voințe, dar buna voința înșăși.

Rațiunea sa domnia asupra sensualității. El avea «posibilitatea de a nu păcatui» stăruința neîntreruptă în bine l-ar fi adus la «imposibilitatea de a păcătui». Corpul său era ast-fel alcătuit, că avea puterea de a nu muri (nemurirea minoră) care putere trebuia mai târziu a se transforma în imposibilitate de a muri, (nemurire majoră).

Adam, în mod liber nesupunându-se lui D-zeu a pierdut perfecțiunea sa cea d'întâiu; libertatea sa s'a schimbat într'o «imposibilitate de a nu păcătui»; sensualitatea a obținut predominarea asupra rațiunii sale; mórtea naturală a sosit fără veste.

Nu-î a rămas de cât «dreptatea civilă» și posibilitatea de a fi mântuit într'o di, fiind-că imaginea lui D-zeu n'a fost nimicită în el, ci numai coruptă. Pofta sau înclinațiunea sexuală; care în natura primitivă a omului nu era nu rēu, a de-

venit răul central al naturii umane, de când ea a usurpat domnia peste rațiune.

În această stare natura umană este transmisă prin generațiune, care este un act impur (reminiscentă manicheică), căci ea este sediul inclinațiunii sexuale. Răul ereditar devine ast-fel rău original; ceva mai mult el devine păcat original, căci genul uman întreg fiind coprins în Adam, (in quo omnes peccaverunt) a păcătuit direct în Adam; și păcatul primului om este personal imputabil la toți descendenții lui Adam. Inclinațiunea spre sensualism, pedepsă a primului păcat, este socotită la rëndul său de Dumnezeu ca păcat; ea este mama păcatului, căci prin ea cei păcătoși nasc în păcat noui păcătoși. Păcatul original se transmite prin corp. Cât pentru cestiunea întinderii sale la suflet, Augustin înclină, când spre traducianism, când spre creaționism; în ultima analiză el mărturisește neștiința sa asupra acestui punct. Usul bisericesc de a boteza copiii este proba existenței păcatului original în ei; căci de ce ți-ar curăți pe ei, dacă nu de păcatul original? În sclavia sa, sufletul nu mai poate voi de cât aceea ce carnea ți inspiră; totă libertatea sa de acum înainte consistă în a face în mod voluntar răul, adică, este privat de posibilitatea de a face binele. Mântuirea omului este așa dar opera lui Dumnezeu.

Dumnezeu ne mântuește prin grația sa, care ne dă voința și posibilitatea de a face binele, inspirându-ne iubirea de Dumnezeu și principiul acestei iubiri, *Credința*. Posibilitatea istorică a mântuirii noastre este victoria câștigată asupra diavolului, prin mijlocul liberiului arbitriū, de Isus-Christos, născut fără păcatul original. Viața Dom-

nului a fost pentru noi o scólă de moralizare ; mórtea sa a fost preț de rescumpărare pentru liberarea noastră din sclavia diavolului, de la care un decret al atotputerniciei divine nu ne-ar fi putut scóte, fiind-că păcatul original 'i conferise un drept de posesiune asupra noastră. Credința este apropierea subiectivă a operei de rescumpărare, și de sfințenie a Mântuitorului. Indreptarea prin credința nu consistă numai în ertarea păcatelor noastre, ci și în darul iubirei lui D-zeu, care ne face capabili de a satisface dreptatea. Grația care lucrează credința, este o «infusiune a iubirei lui D-zeu în inimile noastre». Pentru a justifica, credința trebuie a se manifesta prin faptele iubirei, numite pentru acest cuvânt *merite*, de și ele sunt *darurile lui Dumnezeu*, ca provenind din grație. Credința este în om începutul unei vieți noi. Tot aceea ce nu provine din credința este păcat. Înainte de creștinism nu s'a aflat adevărata pietate de cât sub influența anticipată a principiului creștin. Virtuțile păgânilor n'aũ fost de cât aparențe de virtute. Din contră, credincioșii *vechei alianțe* vor învia cu Christos, fiind-că aũ devenit membre ale corpului seũ prin credința în venirea sa fiitoare. Grația nu așteptă buna voință a omului pentru a lucra ; ea este *prevenitoare*, căci produce această voință. Când s'a produs, voința are nevoie de a fi susținută în rezoluțiile sale de *gratia cooperantă* (conlucrătoare) și ajutată de *gratia subsequentă*, spre a termina o lucrare ce va fi putut începe. Grația lucrează într'un mod *iresistibil și invicibil*; nici împietrirea inimei n'o oprește, căci ea este dată pentru a schimba inimile de peatră, în inimi de carne. Acțiunea grației nu este universală ca aceea a păcatului original ; ea este

restrânsă de predestinațiunea divină la un număr ôre-care de creștini, pe cari Dumnezeu ȳ-a ales înainte de creațiunea lumii, în virtutea unui *decret liber și absolut*, pentru ca să manifesteze în ei iubirea sa, asemenea cum manifestă dreptatea sa prin pedeapsa celor reprobați (respinși). Credința celor credincioși, departe de a fi motivul de predestinațiune a lor în virtutea preștiinței lui D-zeu, (după cum Augustin crezuse înainte de anul 395) nu este de cât rezultatul. Numărul acelora pe care Dumnezeu ȳ scóte din *masa pierdărei* (massa perditionis) este egal cu acela al îngerilor căzuți, al căror loc ȳ vor lua în cetatea cerescă. Nu pot a peri, căci ei au primit *darul perseveranței* (darul de a stărui în bine).

Creștinii cari n'au primit acest dar, pot presenta într'un timp ôre-care priveliștea unei vieți sfinte, însă ei nu întârziă a cădea și mor în necredință. Dumnezeu ȳ-a amestecat cu cei aleși, pentru a înspăiminta pe aceștia și a-i preserva de înșelătórea siguranță. Nemântuind de cât pe uni ómenii Dumnezeu nu este nedrept, căci el nu face de cât a lăsa pe cei-l'alți la o justă pedeapsă, pe care ei au meritat-o prin păcătul lor.

Augustin nu se servește, în general, de cuvântul predestinațiune de cât față de cei aleși; în unele texte cu tóte acestea ȳice, că *reprobații (respinși) sunt predestinați la condamnare, la pedepsă, la mórte*; nici odată însă la păcat.

Biserica este corpul lui Christos, dar nu toți câți se găsesc într'ênsa aparțin adevărteii Bisericii. Trebuie a face o *distințiune între adevăratul corp al lui Christos și corpul aparent*; multe persoane trăesc cu Biserica în comuniune de

sacramente, dar cari nu trãesc în Bisericã. Ceea ce constituie dreptul de cetãtian în Bisericã este aci evident predestinaþiunea. Polemica contra donatiþtilor modificã aceastã concepþiune a lui Augustin atãt de spiritualistã. Pentru a menþine catolicitatea Bisericeï. Augustin temperã pe cât posibil imperfecþiunea, prin mijlocul ideilor platonice despre rãu.

Aflarea celor rãi în bisericã nu este de cât o întemþlare care nu modificã fiinþa Bisericeï. Biserica vizibilã este aþa dar adevãrata Bisericã; cãci, *acãsta nu pãte fi de cât aceea care este rãspãnditã peste tot pãmẽntul, care se ridicã la Apostoliã prin succesiunea neîntreruptã a episcopilor.* Fiinþa Bisericeï pãmẽnteþti este aceeaþi, ca þi aceea a Bisericeï cereþti, scãpatã de acãstã întemþlare (prezenþa celor rãi); diferenþa între cele douã Biserici nu constã de cât în felul de a fi. Biserica are dreptul de a constringe pe eretici, sã rein're în sinul sãu, cãci Domnul însuþi a zis: *Sileþte-ï sã intre* (Cogite intrare, Luca XIV, 23); Ap. Paul a fost lovit de orbire pentru a fi adus la credinþã. Biserica are chiar dreptul de a cere în acest scop intervenþiunea imperialã; þi, imperatorul a primit de la Dumnezeuþ paloþul (sceptrul) pentru a pedepsi crimele, din care cea mãi grea este de sigur uciderea sufletelor prin eresie.

Majestatea Bisericeï þi a tradiþiunilor sale exercitase la Milan o mare influenþã asupra spiritului lui Augustin, în acel timp, când el se simþea atras prin învãþatura Scriptureï. De unde 'l vedem adesea exprimãndu-se: *Eã nu aþi crede Evanghelieï dacã autoritatea Bisericeï nu m'ar sili* Cu tãte acestea în altã parte ðice: *Credinþa este sdrobotã îndatã ce autoritatea scriptureï se*

clatină. El laudă umilința și profunzimea Scripturii; printru a o interpreta, trebuie de la început a o iubi, adică a iubi pe Dumnezeu în ea; în acest caz o greșală de exegesă nu este o minciună periculoasă, căci interpretarea de și inexactă, nu deviază de la *regula de caritate* generală. Exegesa trebuie a face să reiasă cele patru puncte următoare: învățătura dogmatică, faptul istoric, profeția și preceptul moral. Tot menținând riguros sensul istoric al textelor, Augustin dă o întindere mare interpretațiunii alegorice, după cuvântul Domnului: *Bateți și vă va deschide*.

Originalitatea sa consistă precis în unirea intimă a celor două metode. Inspirațiunea absolută a autorilor sfințiți, exclude totă greșala din parte-le, ne nimicind cu toate acestea individualitatea lor. Fie-care din ei, ȳice Augustin, a scris mai mult sau mai puțin lung, după amintirile și dispozițiunile sale particulare. De acord cu decisiunea sinodului din Cartagena de la an. 397, Augustin așeză apocrifele vechiului Testament în numărul cărților canonice. Miracolele biblice nu'l supărau căci zice el: *miracolele întrec nu natura ea însăși, ci cunoștința ce noi avem despre ele*. Augustin admitea continuitatea darului miracolelor în biserică, dar ȳicea că credincioșii nu fuseseră ținuți a crede de cât pe aceea de la cari ar fi avut mărturii (dovezi).

Mijlocele de acțiune ale grației sunt, afară de Scriptură, tainele, în care Augustin distinge adevărurile interne de semnele exterioare, destinate a le exprima, și prezentând pentru acest cuvânt o analogie ȳre-care cu aceste adevăruri. Ierurghiile vechiului Testament au promis pe Mântuitorul; acelea ale noului Testament 'l dau; diferența între

ele stă nu în idee, ci în semn; nu în substanță, ci în accidentul susceptibil de schimbare. De și trebuincioase pentru a afirma unitatea și principiul bisericeii, ele nu sunt indispensabile; căci acesta ar însemna o servitute ca să se pretindă că sfințirea este imposibilă fără ele, zice Augustin. Botezul și sf. Cină sunt *sacramente constitutive ale bisericeii*. Botezul indică *culpabilitatea* nu *actualitatea* păcatului original; el șterge păcatele comise de la naștere și conține în mod virtual (ce este numai cu puțință), ertarea păcatelor ulterioare. Copiii nebotezați sunt condamnați; păgânii virtuoși, asemenea, numai că condamnarea lor este mai ușoară. Condițiunea de eficacitate a botezului este credința. Pentru copiii Augustin admite să o *infusiune (ocultă) a grației în ei*, cu toate că ore-care elemente de credință s'ar găsi în copii; sau o substituție de credință a întregii Bisericeii, reprezentată prin părinți, credinți ce copilul n'are. De alt-fel el se exprimă: că nu se face alt-ceva în botezul copiilor de cât de a-i încorpora Bisericeii, adică de a-i uni cu corpul și membrele lui Iisus Christos ¹⁾. În eucharistie, pâinea și vinul sunt figuri ale corpului și sîngelui lui Christos. Augustin numea o crimă și o rușine ideea (exprimată de Iudei, Ioan VI 52) unei mîncări de carne din corpul lui Christos. Acesta trebuie a se înțelege, despre corpul spiritual a lui Christos; pe care cel credincios l' mîncă interior, intrînd în comuniune cu dînsul, iar necredincioșii exterior, adică *simplul semn*. Augustin mai dă numele de sacrament exorcismului și impu-

1) De peccator. mer. et remis t. lir. III C. IV.

nerii mâinilor cari însoțiau botezul; căsătoriei și hirotoniei, căria aceștia din urmă îi atribue un caracter asemenea ca botezului. El admitea posibilitatea unui purgatoriu, sau a unei curățiri prin foc, într'un loc ascuns, a unor suflete care n'au meritat nici condamnarea, nici viața eternă; rugăciunile, celebrarea encharistiei, milele și alte exerciții de pietate practicate cu scopul acesta de cei ce au rămas în viață, vor putea îmbunătăți sorta lor.

La învierea cea din urmă, corpul nostru, devenit spiritual, va fi restabilit cu o cantitate de materie equivalentă aceleea ce avea în viața pământescă; toate diformitățile vor fi înlăturate. Lumea va sfirși printr'un foc întins, de care cei aleși (predistinații) nu vor avea a suferi, căci ei trăesc în părțile superioare ale universului unde flacăra nu poate a-și atinge. Fericirea celor buni va consista în contemplațiunea lui Dumnezeu. Suferința celor răi va fi eternă, ca aceea a demonilor. Augustin admite grade diferite în viața eternă, ca și în condamnățiune; numai nu știe în ce consist ele.

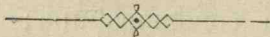
Metoda dialectică a lui Augustin este coprinsă în principiul: *fides praecedet intellectum*. Plecând de la acest principiu, scopul tuturor lucrărilor sale din domeniul teologic, era: ut ea quae fidei firmitate jam tenes, ea rationis luce conspicias¹⁾. Coprinsul obiectiv al revelațiunei creștine trebuie de la început a fi primit prin credință, înainte de a ajunge punctul de plecare al științei. Credința pregătește rațiunea mai bine a afla adevărul, nu însă în acest sens că după ce a îndeplinit

1) Ep. CXX ad. Crescent.

acéstă sarcină, să ajungă de prisos și să se confunde cu știința; ci din contră credința trebuie a rămâne tot-d'a-una temelială a totă cunoștința superiără și nici odată să dispară.

Acésta ar fi într'un mic resumat sistemul teologic a lui Augustin; care, mai cu sémă, din cauza ideilor dezvoltate cu totă puterea spiritului său în lupta cu pelagianii, dobândi o însemnătate foarte mare în istoria generală a Bisericei, făcându-l părintele întregii teologii în Occident.

Înainte de a veni la creștinism, Augustin trecuse prin toate formele înțelepciunii păgâne. Augustin muri la Hipone, la 28 August 430, în etate de 76 ani, în timpul asedierii acestui oraș de către Vandali. Osemintele lui se țin că ar fi fost aduse în Sardinia, de către Episcopii Africani, care se refugiaseră aci; iar peste 200 ani ar fi fost cumpărate de la Arabii și aședate în Pavia.

POZIȚIUNI

1) În chestiuni administrative și disciplinare ecle-siastice se pot face astăzi acomodări la diferite popóre, după cerințele timpului și ale intereselor lor locale sau nu ?

2) Sectele eretice apărute în Orient și elimi-nate din sinul Bisericeii în timpul sinódelor ecu-menice au subsistat ?

3) Propunerea învățământului catichetic, de către Ciril din Ierusalim, contrazice metoda pedagogică modernă ?

Se aprobă:

Decan, Dr N. NITZULESCU

CONTENTS

1. The first part of the book is devoted to a general survey of the history of the subject. It begins with a brief account of the early attempts to explain the phenomena of life, and then proceeds to a more detailed consideration of the various theories which have been advanced from time to time. The author's own views are stated in a clear and concise manner, and are supported by a wealth of facts and illustrations.

2. The second part of the book is devoted to a detailed examination of the various theories which have been advanced. It begins with a consideration of the theory of spontaneous generation, and then proceeds to a more detailed examination of the theory of evolution. The author's own views are stated in a clear and concise manner, and are supported by a wealth of facts and illustrations.

ÎNDREPTARI ȘI ADAUSE

- La pag. 6 rândul 3 după cuvântul devotat să se adauge: de
și nu tot d'a-una corectă.
- > > 6 > 11 în loc de tradițiunea bisericească să se
citească Tradițiune.
- > > 8 > 26 în loc și de grecește, citește limbei grecești.
- > > 9 » 20 > > de căruî, citește cărei.
- > > 9 > 24 > > > câștigat întregu cit. dedat cu totul
- > > 11 > 1 > > > se asocia pe lângă un bun nu-
măr de studenți să se cit. se asocia cu
maî mulți studenți.
- > > 11 > 4 în loc de împărtășind existența lor cit.
împărtășind modul lor de viață.
- > > 11 > 8 în loc de existențe cit. vieți.
- > > 12 > 4 > > respins de cit. nesatisfăcut de.
- > > 12 > 25 > > > este că cit. este din cauză că.
- > > 15 > 5 de jos în loc de acesta este cit. însemnăză.
- > > 15 > 4 > > > ca să admiți cit. admițând.
- > > 16 > 11 > > > » împinse se cit. împinseră pe.
- > > 16 > 9 > > > » lucrativă cit. productivă.
- > > 16 > 2 șterge cuvântul: *sale*.
- > > 17 > 9 în loc de: el fu maî cu seamă lovit cit.
maî cu seamă el fu impresionat.
- > > 17 > 16 în loc de *de asemenea* cit. *asa de*.
- > » 17 > 26 > > > un număr sigur de adevăruri
cit. o cunoștință sigură de adevăruri.
- > > 18 > 32 în loc de convinsese îndestul ca cit. făcuse.
- > > 18 > 12 șterge: totuși.
- > > 18 > 21 în loc de urmărise cit. urmas.

- La pag. 19 rëndul 25 în loc de o întreagă satisfacțiune cit. o satisfacțiune deplină.
- » » 19 » 27 în loc de 'l face mut asupra capitolului despre cit. 'l lasă mut în cestiuni de.
- » » 20 » 8 în loc de: însă cit. încă.
- » » 20 » 16 în loc de: întreg cit. cu totul.
- » » 20 » 19 și 20 în loc de: a face în mod hotărât sacrificiul vechei sale existențe cit. a face cu hotărâre sacrificiul vieții sale de până aci.
- » » 20 » 26 șterge: *despre*.
- » » 20 » 32 id. *însunî*.
- » » 21 » 2 id. *de*.
- » » 21 » 10 după: săracilor să urmeze
- » » 21 » 30 în loc de: lăsând (abandonând) cit. părăsind.
- » » 22 » 9 în loc de: a trăi cit. a duce.
- » » 22 » 12 » » » dar prezența cit. altă-dată prezența.
- » » 23 » 3 în loc de: trebuia cit. avu.
- » » 23 » 15 » » » a exercita funcțiunii cit. a ocupa funcțiunii.
- » » 23 » 1 de jos în loc de: inacțiune cit. nelucrare.
- » » 23 » 3 » » îmbibase cit. adăpase.
- » » 24 » 7 în loc de: celor-l'alți cit. altora.
- » » 24 » 9 » între: *modifică* și *cât-va* pune: întru.
- » » 25 » 28 în loc de: a 'l câștiga lui D-zeu cit. a'l converti la creștinism.
- » » 26 » 9 în loc de: doctrina cit. știința.
- » » 26 » 12 » turburarea cit. nemulțumirea.
- » » 27 » 15 » se înjosec cit. s'ar înjosi.
- » » 28 » 1 » se facă punere la cale cit. să dispue cele necesare.
- » » 28 » 2 în loc de: ca cit. în.
- » » 28 » 3 » coadjutor cit. servindu'î ca ad-jutor.
- » » 28 » 13 în loc de: mari aclamațiunii, cit. multe existențe.
- » » 28 » 22 șterge: încă trăind
- » » 29 » 23 în loc de: sexul feminin era absolut proscris din casă cit. sexul feminin nu era admis

- La pag. 29 rând. 27 în loc de : a pune să se vînză cit. al vinde.
- » » 29 » 33 șterge: acesta.
- » » 30 » 14 în loc de : eresiî cit. eresiilor.
- » » 30 » 16 în loc de : 'l cit. le.
- » » 30 » 24 în loc de : în aceste sinóde cit. în sinódele.
- » » 31 » 4 șterge: de.
- » » 31 » 17 în loc de : sotiorologie cit. soteriologie.
- » » 31 » 7 de jos în loc de: lupta dusă de cit. lupta lui.
- » » 32 » 32 înainte de: omul-ideal pune : *punct* (.) între *christos* și *liberat* pune : este.
- » » 37 » 7 în loc de : nimicește cit. combate.
- » » 37 » 11 șterge: întru atât.
- » » 37 » ultim în loc de: abjură eresia cit se lepădă de eresie.
- » » 38 » 5 de jos în loc de : așa de cit. tocmai.
- » » 38 » 3 de jos în loc de : complet cit. cu totul.
- » » 39 » 10 șterge : extrase.
- » » 39 » 15 șterge : al doilea: de.
- » » 40 » 8 în loc de: Augustin expuse propriile sale idei cit. Augustin 'și expuse ideile.
- » » 40 » 13 după : „de Trinitate” urmează punct (.) în loc de: care este cit. Trinitatea. După : țice el, adaogă : este.
- » » 41 » 14 după : adevărat, pune punct (.) în loc de: *dar* cit. cărțile „de Trinitate”.
- » » 41 » 21 în loc de : purcesiunea cit. purcedarea.
- » » 42 » 22 în loc de : eresiî cit. schismeî.
- » » 43 » 3 » acestora cit. lor.
- » » 43 » 9 » căruia cit. căreia; în loc de : un mare număr de cit. mai multe.
- » » 43 » ultim șterge : și dînsul.
- » » 44 » 20 șterge: cestiunea.
- » » 45 prin *rogatiștî* se înțelege unîi din donatiștî mai-moderatî.
- » » 46 rând. 9 de jos în loc de : unde cit. în carî.
- » » 47 » 12 în loc de : se găsi cit. se vîdu.
- » » 47 » 22 » : complet cit. în total.
- » » 47 » 25 » : și din Lydda cit. și din Diospole în Lydda.
- » » 48 » 20 în loc de: teologice și bisericestî cit. bisericestî.

IV

- La pag. 48 rând. 32 în loc de: o hotărîre pronunţată contra lui
cit. contra unei hotărîre pronunţate.
- » » 49 » 22 şterge: chiar.
- » » 49 » 21 şterge: (fructul .
- » » 49 » 26 în loc de: arăt cit. arată.
- » » 50 » 2 în loc de: în voi din cauza, cit. în privinţa.
- » » 50 » 3 în loc de: din cauza, cit. în privinţa.
- » » 50
citatul II-lea este alcătuit după sorgintea jos
indicată.
- » » 50 » 15 în loc de: se sevea cit. se făcea us.
- » » 50 » 25 după: *că* adaogă *numai*.
- » » 50 » 26 şterge: singur.
- » » 51 » 2 după: *şi* adaogă *pe*.
- » » 51 » 3 în loc de: risipeşte cit. înlătură.
- » » 52 » 1 în loc de: cu cit. după.
- » » 52 » 3 în loc de: glorie cit. graţie
- » » 52 » 29 în loc de: şi densusul răspândise cit. încă
predicase.
- » » 53 » 2 şterge: formal.
- » » 53 » 12 în loc de falsă cit. închipuită.
- » » 53 » 15 în loc de: a deveni Mântuitorul Copiilor cit.
a devenit Mântuitor.
- » » 53 » ultim. în loc de: însemnează cit. învaţă.
- » » 54 » 18 în loc de: risipeşte cit. înlătură.
- » » 56 după nota II-a sub linie să urmeze: însă chiar unii
teologi Rom. Catolici explică că Augustin
învăţa predestinaţiunea absolută spre
mântuire şi condiţionată, spre condam-
nare.
- » » 56 » 3 de jos, în loc de: un bun număr cit. multe.
- » » 57 rând. 7 *prin ôre-care elemente nepotrivite* înţeleg:
predestinaţiunea absolută spre mântuire,
filioque, purgatoriul, etc.
- » » 57 » ultim. în loc de: soteriologie cit. sote-
riologie.
- » » 59 » 8 de jos, şterge: din contră.
- » » 62 » 22 în loc de: vor învia cu Christos cit. viază
întru Christos.
- » » 65 » 8 de jos, şterge: (dovezi).
- » » 66 » 20 şterge: de alt-fel. În loc de: credinţi cit.
credinţă.
- » » 67 » 2 după hirotoniei să urmeze punct şi vir-
gulă (;) apoi în loc de: *căria acestio*
cit. acestel.

La pag. 67 rând. 2 de jos, după *bine* adaugă *întru*.

> » 68 » 4 în loc de : nici odată să dispară cit. să nu
dispară nici odată.

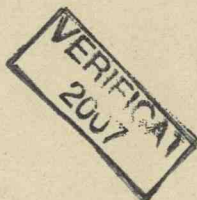
În ce privește citațiunile din text, fie în românește fie în latinește, le-am luat din Ceillier și Alzog, unde parte sunt în franțuzește parte în latinește. Originalul nu l'am consultat ne avându-l la îndemână.

Sistemul lui Augustin l-am extras cu deosebire din Lichtenberger și Ceillier. Intemeerea lui pe isvóre originale nu m'a fost cu puțință din cauza mai sus expusă.

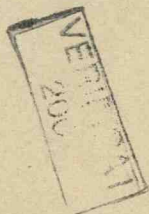
În biserica Occidentală Augustin are epitetul de sfînt, iar în biserica noastră de fericit. Motivele sunt ușor de înțeles avînd în vedere cele expuse în lucrarea de față.

Isvórele de care vorbesc în pagina 6 rîndul 13 sunt : Ceillier, Lichtenberger, Alzog și Dr. N. Nitzulescu.

St. Eftimescu.

TIP. «GUTENBERG», JOSEPH GÖBL, STR. DÓMNEI, 23—25 BUCUREȘTI.

BUCURESCI. — 23, Strada Domnei, 25. — BUCURESCI